

ISSN 1800-5209

ЛИСТ ЕПАРХИЈЕ БУДИМЉАНСКО-НИКШИЋКЕ ЗА ВЈЕРОНАУКУ, ХРИШЋАНСКУ КУЛТУРУ И ЖИВОТ ЦРКВЕ

СВЕВИШЋЕ

БОЖИЋНИ ПОСТ 2015 • ГОДИНА XIII • БРОЈ 100 • ЦИЈЕНА 1 ЕВРО

БОГ СЕ ЈАВИ!

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!
ВАШТИНУ ВАСКРСЕ!

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!
ВАШТИНУ ВАСКРСЕ!

БСА БОЖИЋНИ
ВАСКРСЕ!

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!
ВАШТИНУ ВАСКРСЕ!

БУРБЕВИ СТУПОВИ
1213-2013

Два вилена његоша

ХРИСТОС ВАСКРСЕ!
ВАШТИНУ ВАСКРСЕ!

СМЛЕНСКИ САСКОЧУ ВЕЛИЦИ

297 година СТВОЂЕЊА У ВЕЛИЦИ

ЊЕГОВА СВЕТОСТ
ТРИЈАРХ СРОСКИ Г. ИР

РЕСТАВРАЦИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ
ЦРКВЕ У НАСТАВНОЈ ДУКАВИ СРБИЈИ

ВЛАДИКОПРОЧЕВИЦИ
И ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ПЛАВНИ
(1914-2006)

НОВИ ХРАМ
У ХАСЕНОВОМ ПОЉУ

Оснивач и издавач:
Епархија Будимљанско-никшићка
Трг Шака Петровића 1, 81400 Никшић
www.eparhija.me

Главни уредник:
Влајко Ђулафић

Оперативни уредник:
др Никола Маројевић, ђакон

Редакција:
Милутин Мићовић, Весна Тодоровић,
Сенка Чоловић Шумић, Соња Савић,
архимандрит Никифор (Миловић),
игуман Јефтимије (Шкулетић),
игуманија Амфилохија (Драгојевић)
др Будимир Алексић, Ранко Дамјановић,
Александар Вујовић, протојереј Миодраг
Тодоровић, Предраг Вукић

Фотографије:
Радоје Раца Живковић, Жељко Шапурић
и Информативна служба

Пласман:
јереј Остоја Кнежевић
+382 (0) 67 641 503

Рукописе и претплатничке адресе за лист
слати на адресу:
Редакција листа СВЕВИЂЕ
Трг Шака Петровића 1,
81400 Никшић
E-mail: svevidje@gmail.com
svevidje@t-com.me
(рукописе и фотографије не враћамо)

цијена: 1 евро
годишња претплата: 15 евра

Средства уплаћивати на:
Епархија Будимљанско-никшићка
жиро-рачун број:
525-3326-57
Комерцијална банка АД Будва
са назнаком за "Свевиђе"
За динарске уплате:
Епархија Будимљанско-никшићка
жиро-рачун број:
255-0040400101000-89
Привредна банка Београд АД
са назнаком за «Свевиђе»

Тираж: 1100 примјерака

Графичка обрада, прелом и дизајн:
Дизајн студио ЛОГО
logo_studio@yahoo.com

Штампа: Ras Press, Никшић

Лист је регистрован
у републичком секретаријату за информације
бр. 04/01-257 од 21. марта 2002. године

Свети Лука Кримски
Зашто се људи боре против истине

др Никола Маројевић, ђакон
Лазар ни на небу ни на земљи

Епископ Атанасије Херцеговачки
Христолошка антропологија Светог Григорија Богослова

Митрополит сурошки Антоније Блум
Смисао послушања

мр Радисав Маројевић
Религиозни стадијуми Серена Кјеркегора

Лав Исакович Шестов
Стваралаштво ни из чега

мр Васиљ Јововић
Задужбине Немањића и Бранковића на Косову и Метохији
(у црногорској периодици 1835-1941)

протојереј-ставрофор хаџи Драган Крушић
Светиње и светилишта Велимља и околине

Посјета Румунији

Милутин Мићовић
Никита

Dominicue Anchard
Заборављени писац Виргил Георгиу

протојереј Никола Миловић
Нека ме већ једном опевају

Радосав Бато Ђурковић
Предраг Вукић

Поезија

Димитриј В. Долгушин
Димитриј А. Циплаков

Светоназорни аспекти савремене медицине и етика доброчинства

протојереј-ставрофор Драган Ристић
Свештеник Голуб Чукић

Свечано освећење храма Светог Јована Крститеља у Бајовом Пољу

ЗАШТО СЕ ЉУДИ БОРЕ ПРОТИВ ИСТИНЕ

СВЕТИ ЛУКА КРИМСКИ

Икад уђе у храм стаде и учити, приступише му првосвештеници и старјешине народне говорећи: Каквом влашћу то чиниш? И ко ти даде ту власт? (Мт. 21, 23). Зашто су они управо то питање, наравно са гњевом, поставили Господу Исусу Христу? Како Ти смијеш, ко Ти је дозволио, ко Ти је дао право да учиш? Нама припада власт да учимо народ а не теби.

Господ Исус Христос одговорио им је онако како не би нико други могао одговорити. Ако би се на његовом мјесту нашао неко ко уистину није имао власт да проповиједа, збунио би се од љутиг питања начелника и одмах би се почео правдати. А Он их чак није удостио ни посредног одговора на питање. Он је одговорио потпуно супротно свим њиховим очекивањима. Умјесто да се правда, умјесто да тражи основ за Своју власт да учи народ, Он је њих избличио, приморао их да признају, да они нису у праву.

Он им је рекао: И ја ћу вас упитати једну ријеч, коју ако ми кажете, и ја ћу вама рећи каквом влашћу ово чиним. Крштење Јованово откуда бијаше? С неба, или од људи? А они размишљаху у себи говорећи: Ако кажемо: с неба, рећи ће нам: Зашто му, дакле, не вјеровасте? Ако ли речемо: од људи, бојимо се народа; јер сви Јована држе за пророка. И одговарајући Исусу рекоше: Не знамо. Рече и он њима: Ни ја вама нећу казати каквом влашћу ово чиним (Мт 21, 24–27).

Господ Исус Христос је довео у безизлазну позицију те зле првосвештенике и књижевнике, који су га питали о праву на проповијед. Он их је навео да признају своју неискреност, своју нечистоту духовну, своју лажљивост. Ако су, дакле, тако пред Њим и пред цијелим народом показали своју неискреност, своје лицемјерје, своју лажљивост, како ће онда смјети питати, са каквом влашћу учи народ? И Он им није дао

одговор на ово питање. Првосвештеници и књижевници су остали затечени, збуњени нашавши се пред овим Христовим питањем.

Шта чинити, шта одговорити? Ако кажемо, са неба, Он ће нас питати, зашто нисмо повјеровали Јовану. Ако кажемо, од људи, или кажемо, да је то било дјело људско, дјело које није свето, - да нас народ не заспе камењем. Не могавши Њему дати другог одговора рекоше: „Не знамо!“.

Одлично су знали, али нису хтјели рећи. Они су знали, да је крштење Јованово било од Бога. Сав народ, чистог и простог срца, вјеровао је да је оно од Бога. Са трепетом је пратио народ проповијед Јованову о покајању. Морали су осјетити и схватити, да је Јован велики пророк. Поштовали су предназначење Јованово дато од Бога. Неки од њих су ишли код Јована, кајали се и крстили се али многи су расуђивали на сљедећи начин: „Како можемо поћи Јовану, како да примимо крштење, како да се кажемо пред цијелим народом? Тако ћемо изгубити ауторитет у очима народа. Народ нас доживљава као велике вождове духовне, а ми да идемо код пророка Јована да примимо крштење од њега?! Не, не смијемо: нећемо ићи, зато што желимо да сачувамо у очима народа свој престиж, своје предодређење. Они су лагали сами себе, нису хтјели да иду путем правде, зато што је то било противно њиховим интересима. Како уступити ту улогу Јовану, како уступити ту улогу Исусу? Њихова срца освојила је буре: с црном завишћу, са гњевом пратили су Исуса и његову проповијед. Они су са

страхом видјели, како је огромна снага те проповиједи, како сав народ иде за Исусом. А ако иду за Исусом, значи, стављају Га испред њих. И због тога су тако злобно, искушавали Исуса, мрзећи га у своме помраченом срцу иако су осјећали свесвету силу, која се пројављивала у ријечима и дјелима Исусовим.

Они су знали, осјећали, да је истина и правда на страни Исуса али им то није одговарало, то се противило њиховим

интересима. Они нису хтјели да уступе Исусу своју улогу вождова Израилског народа. Били су испуњени злобом против Њега, мрзећи Господа Исуса Христа управо зато што им је стао на пут. Такви су били првосвештеници, књижевници и фарисеји.

Таквих је много и међу нама. Таквих је било у сва времена, у свим народима. Ми врло често нећемо да признамо истину, иако нам је очевидна, иако је уистину осјећамо у дубини свога срца. Ми устајемо против истине, зато што нам та истина смета, зато што наш пут није пут истине, већ сасвим неки други пут. Ми смо сами наметнули себи животне циљеве, далеке од светости, далеке од праведности и тим путем ако идемо достижемо те циљеве. И зато, уколико заблиста пред нашим очима свијетла истина – она нас прво збуњује, а затим почињемо да је мрзимо и не желимо ту истину, зато што нам она смета, и устајемо против ње.

Ми прихватимо само учење, које ласка нашем самољубљу, нашој гордости, које нам помаже да идемо сопственим, греховним путем. Ми се противимо свему што нам противрјечи, што разобличава нашу сујету и неправедност нашег пута. Ми се противимо сљедујући учењу, далеком од истине, до којег смо сами дошли или га чули од других, које је у сагласности са нашом жељом да живимо широким, привлачним животом у овом вијеку.

Сва сазнања, која нам служе као оправдање за наш изабрани пут ми сматрамо за истину, и одмах их усвајамо, помињемо их када правдамо своја устремљења, свој пут, своје разумијевање живота, помињемо их када правдамо учења, која су противна Христовој науци, о којима у дубини срца знамо, да у њима нема истине. И ако чујемо проповијед истине Христове, вјечне истине, старамо се да нађемо што је могуће више примједби, па макар и оних крајње лажних.

Ако неко буде доведен у ситуацију сличну овој у којој су се нашли књижевници и фарисеји када их је Господ питао, он ће се исто збунити и само лукавећи, као књижевници и фарисеји, рећи ће: „Не знам“. И поступиће и горе: лажући против истине, клеветајући истину. И то се обично дешава на животним стазама, оних, који одричући се пута Христовог, иду својим неправедним путем.

Да нас сачува Господ од такве клевете против истине, од такве лажи и неправде, какву су пројавили књижевници и фарисеји. Нека нам Он помогне да идемо путем истине у свјетлости Христовој. Амин.

Изворник: Святитель Лука Крымский (Войно-Ясенецкий), „Почему враждуют люди против истины?“, у: Избранные творения, Сибирская Благовонница; М.; 2010, 256–257.

Са руског превео: јереј Остоја Кнежевић

ЛАЗАР НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

ДР НИКОЛА МАРОЈЕВИЋ, ЂАКОН

(Лк. 16, 19–31)

Човјек се не рађа за смрт, него за живот вјечни. Прича јеванђељска о Лазару и богаташу нам то најбоље показује. На јасан начин је приказана неједнакост положаја и живота људи у овдашњем, пролазном животу, с једне стране – и неједнако судјеловање људи у другом, непролазном, бесконачном животу, с друге.

Видимо најприје два суштински различита човјека, двије философије живота, два приступа свијету и човјеку уопште – богаташа и Лазара. Богаташ живи у несравњеној раскоши, једе, пије, ужива, задовољава без икаквих ограничења све потребе које му тијело захтијева. Наспрам њега стоји Лазар, убоги сиромашак, лишен сваке спољашњости, болестан, прегладнио, гнојав... Умиру обојица. Богаташ с помпом испраћен од људи њему сличних и равних, Лазара смрт нађе непримјетно. Смрт је увијек лична и не може се поновити, као ни рођење. Зато је она за све хришћане својеврсна капија за прелазак из овог живота у живот вјечни.

Приповијест о Лазару и богаташу на потресно дирљив начин сажима сву животну драму ова два човјека. Она обухвата и много више смисао човјековог страдања, али дотиче и поноре у које човјека одводи самовоља и бооотуђеност.

Док богаташ пироваше и живљаше у изобиљу са себи сличним људима, дотле Лазар лежаше на његовом прагу, без одјеће, гладан, бос, са ранама гнојавим – које, где чуда – свако мало лизаху пси, ублажавајући му тако боли и убијајући својим присуством самоћу туге. Он је од богаташа – било којег човјека – само мрвице са трпезе ћутке тражио – не би ли тиме само остао у животу. Без ријечи и зависти. Само трпљење. Сузе су једине његове ријечи, које одзвањају гласније него све трубе овога свијета. Допиру до Престола самога Цара над царевима, који господари и богатима и убогима. Тишина је мајка трпљења. Пси су за Лазара једини ближњи, који у њему виде човјека. Зато смрт за њега означава избављење од мука овога живота, а за богаташа прекид уживања у чарима које му исти живот пружаше, али и почетак страдања, најстрашнијих страдања.

Свјетлоносна војска ангела узнесе Лазареву патњаму измучену душу у крило Авраамово. Какве части и достојанства?! Од убогост поста најбогатији. Од пониженог поста узвишен. Од оног који бјеше наг до оног чија се душа одјену у царску порфиру... доспје тамо гдје је непрестано славословље и неизмјерна сладост радости љубави Божије.

Нема веће радости од гледања неизразиве Љепоте близине Божијег Лица. Какву је награду примио Лазар, убоги и нишчи материјалним добрима, а велики по смирењу и трпљењу.

Богаташ, пак, бјеше низвргнут у бездан ада преисподњег, гдје једино може чути плач и шкргут зуба (Мт. 22, 13). Какве казне за уши које су навикле једино на таламбасе и на лире и игре најразноврсније?! Господ по обећању праведнима даје живот вјечни, а неправеднима вјечне муке (Мт. 25, 46). Када богаташ увидје безизлаз у коме се нашао, још и више кад препозна Лазара у крилу Авраамовом, тражаше само да му Лазар окваси уста, толики је огањ горио у њему. Он у том очајању подиже очи своје – прије их није ни дизао. Њему је све био иметак који посједоваше. А богатство надима и окамењује срце човјеково, уколико се према њему не односи благоразумно и без захвалности. Богаташ је примио плату и не потребује небеску храну, а такав човјек животари без људског осјећања и живи затворен у љуштури властитог егизма. Кад га одби Авраам, богаташ искаше да макар Лазар јави његовој браћи да се немају чему надати ако наставе да живе као досад. Све и кад би Лазар хтио, није изводљиво – нема преласка из једног у други свијет. Авраам понавља да је Господ зато дао Мојсија и пророке, а ево сишао је и Сам Христос – Син Божији, па опет људима није довољно. Ваљало би одавде узети поуку – петорица браће живе животом без мисли на оно што их чека кад дође вријеме да промијене свијетом. Петорица браће могу да буду и опомена свим људима, да укроћавају пет простих чула, која увелико одређују човјеков живот на земљи. Уколико се не зауздају, могу довести до разузданих вихора страсти и бура духовног опустошења и живота без мисли о Царству Небеском. Наслађивање без мјере води заборау Бога и човјека.

Још нешто важно ваља имати на уму кад се узме ријеч о богаташу и Лазару. Богаташ бјеше Јевреј (назива Авраама оцем), богатство није стекао – (каже се бијаше, а не постаде богат) – не помињу се ни његови велики грехови – а ипак оста безимен и допаде вјечних мука. Зато се Лазар уписа у Књигу Живих, а богаташ пропаст највећу доживје. Страшне ли су ријечи Спаситеља: не познајем вас откуда сте! (Лк. 13, 25). На богаташевом примјеру то најбоље видимо. Ниоткуда нема помоћи! За оно за што живи, то човјек на крају и добије. Господ човјека поставља да бира између огња и воде, гдје руку своју усмјери то ће и добити (Сирах 15, 16). Како се по смрти измијенише улоге ова два човјека! Колико још узалудних живота треба човјек да одживи па да увиди како је варљиво, непостојано и невјерно све земаљско! А колико су истините, вјечне и одане све божанске врлине и награде којима Бог тјешти вјерне слуге своје.

Суд Божији није што и суд људски. Небеска логика није исто што и земаљска логика. Како је само прецизна и неумољива божанска правда и истина! Ако знамо да Господ жели милост, а не жртву (Осија 6, 6), зашто да подижемо жртвенике, а немамо у срцу милости за другог човјека?! То је највећи преступ богаташев. Срце испуњено презиром према човјеку. Жртва није довољна – милостиња рађа наду у бољи и вјечни живот. Милосрђе као најјаче оружје за превладавање страсти и слабости човјекове природе је сигуран пут за приближавање Богу. Свјетлост која се ослобађа из милосрдног одношења према ближњем у стању је да превлада и надјача и најкрајњу таму насталу човјековим прегрешењима. Чистота љубави према ближњем заклања сву чамотињу егоистичког настројења и страсних енергија у човјеку. Истина је Божија да како се односимо према ближњем, тако ће се и Отац наш Небески односити према нама, па попут еха одјекују ријечи Учитељеве: „кад не учинисте једном од ових најмањих, ни мени не учинисте“ (Мт. 25, 45).

Душа човјекова нема цијену и не треба је узалудним плодовима хранити, а послије је на вашару смрти продати будућашто. Човјек мора оплеменили душу плодовима благословеног труда – милостињом и милосрђем, љубављу и пожртвовањем за ближње. Блажени су сви лазари, који трпе без роптања. Који говоре без ријечи. Који ридају без осуде. Који смирено носе благи јарам Христове саможртвене љубави и спасоносног страдања. Тешко богаташима – људима овог свијета, који живе само и за оно што виде, душа им се заплиће у безбројним лавиринтима сујете и гордости, а епилон налазе у тамни најкрајњој вјечних мука и пропасти. Пуни судови на земљи празне човјекову душу. Небо има своју цијену – живот без благодати Божије, чека свакога ко живи земаљском логиком.

Лазареве ране тјелесне су цјелебне биле за његову душу, а богаташева окренутост тјелесним уживањима коштала је његову душу тамнице паклене. Колико су блистали скерлет и свила у које се одијеваше богаташ, толико је Лазарева душа засијала у

небеским просторима. Богаташ је споља био као сада Лазар изнутра. Сјетимо се прве слике: богаташ пун самољубља, себеславља, зауздан плотоугађањем и похотом чула. Насупрот њему, видимо жалосну, прегружну слику биједног Лазара, сиромашка осамљеног. Са богаташеве трпезе не доби ни мрвице, од мноштва раскошне одјеће ни крпице, ни најмање парице од безмјерног богатства. Богаташ оста заслијепљен за све људско добро. То најочитије доказују Лазареве ране, које човјек не видје, али пси долажаху и својим језиком односише боли... Човјек оста нијем, а животиња показа самилост. Пас показа састрадавање, а човјек не може ни као животиња. Ниска ли може бити људска охолост и толико снажна да низвргне човјека ниже од бесловесног скота. Узвишена је милостиња и љубав према ближњем. Стога треба у овом животу нахранити, напојити, одјенути, закрпити, ублажити боли, превити ране – свим лазарима, који леже на нашим праговима, живе у нашим градовима... Лазареве ране су ране човјека, болесног на смрт од рођења. Шта су гнојни пликови ако ли не грехови, који се нагомилавају сваким даном, па пуцају од близине ништавила. Постоје људи који имају мање од Ништа, а који својом патњом прочишћеним срцем додирнуше макар нокат Неба. Напаћену душу једино Ријеч исцјељује. Ко је једном видио небески Град, никад га не може заборавити, нити слика може изблиједити. Зато је Лазар миран на небу, са мислима у глави већим од главе, и са осјећањима у срцу, већим од срца...

По слабости својој човјек би да буде Лазар на небу, а богаташ на земљи. А само је једно потребно – отворити најскривеније вратнице душе, чији су кључеви у срцу похрањени, а кључ је милосрђе и љубав, ти сасуди Божије благодати – па ће се душа окупати у тросунчаној свјетлости, Оца и Сина и Светога Духа, коме узносимо славу за сва времена и кроза сву вјечност.

ХРИСТОЛОШКА АНТРОПОЛОГИЈА СВЕТОГ ГРИГОРИЈА БОГОСЛОВА *

ЕПИСКОП АТАНАСИЈЕ ХЕРЦЕГОВАЧКИ

Две тешкоће имам: с једне стране да говорим о Богослову, какав је Свети Григорије Назијанзин, а с друге, да говорим пред богословом какав је Високопреосвећени Митрополит Пергамски Јован (Зизиулас). Ја сам много од њега научио живот и још увек учим, и то говорим не просто из куртоазије, него Бог је сведок срдаца наших и све што ћу рећи њему ће вероватно бити унапред познато, али ипак говорим у част Св. Григорија Богослова, како је и он говорио: „Речју да почаствујемо [ипостасну] Реч Божију [Христа]“¹. Изабрао сам ову тему (независно од Преосвећеног Владике и, ето, десило се да се наше теме не поклапају) зато што Свети Григорије Богослов има много да каже о човеку, човеку сваке епохе, па и наше данашње. Он је с правом добио име Богослов, али би се могао назвати и човекослов, тј. хришћански антрополог.

Студентима сам већ написао у Патрологији² нешто на што ћу само подсетити: да је Свети Григорије сав погружен у Тајну Христа, у Тајну Пасхе Христове. Он је раг excellance пасхални теолог. А Пасха је: Крст и Васкрсење истовремено, и човек је сав у знаку томе, као што је Христос сав у знаку томе. „Христос је Пасха наша“, каже Св. Григорије, и то значи Распети и Васкрсли Богочовек. И човек је пасха, јер кад рашири руке он је у знаку Крста, и усправљен у знаку Васкрсења.

Зашто је он пасхални теолог? Зато што, као антрополог он говори о човеку у обе димензије: хоризонталној и вертикалној. Ми можемо да говоримо о човеку гледано само у хоризонтали, само у свету у коме постоји, у овом животу, времену и историји. Дакле, само „природно“ окренутог себи. И кад бих изнео само део онога што Свети Григорије говори из само тог и таквог антрополошког искуства, искуства једног таквог правога, искреног човека, таквог егзистенцијалисту (наше време је познато по тој философији), таквог једног истинског хуманисту ретко бисмо нашли. Он се толико искрено бави човеком, доживљава га и посматра га у души и телу, у њиховом драматичном односу, да би рекао човек, кад га само тако посматра, да нема боље антрополошке анализе ни у древној ни у новијој литератури, да је Свети Григорије у том погледу за три копча испред свију нас. И ево примера. У

Беседи о љубави према сиромасима, узимајући пример најдраматичнији: губавце којима се кожа распада, где је не само тело него и душа нагрижена и у распадању, каже:

“Сви смо ми подједнако јадни и бедни [јер сви смо ми својеврсни губавци, болесници], јер сви потребујемо Божанску благодат... Како се то десило да сам овако здружен [с душом и телом]? Не знам. Како сам и икона Божја, и помешан са блатом! Напада ме ово тело и кад је здраво, и кад је болесно бунтује. Волим га опет као сараба, и као од непријатеља бежим од њега [тј. и пријатељ ми је и непријатељ. Непријатељ је пријатни, и пријатељ подмукли...]. Ако га нападам он ми се болно освети, ако га сувише волим освети ми се поробљавањем. Сам сам себи највећа тајна, јер сам спој чудесних ствари. Каква је то мудрост Божија о мени као човеку! Како је то велика тајна! Нисмо ли можда неки део [удео, честица] од Њега [тј. Бога], и потекосмо свише... Можда је Он хтео да се због [свог, људског] достојанства не погордимо и тако надувени похулимо на свог Творца, те да кроз борбу и рвање са својим телом увек гледамо ка Њему, и да буде педагогија то што је наше достојанство спојено са слабашћу [нашег] тела. Да бисмо сами видели да смо и велики и малени, земаљски и небески, пролазни и бесмртни, наследници светлости [вечне] и огња [пакленог], тј. таме, сходно томе чему се наклонимо. Такав је наш спој и састав. [Све је то човек, и тај спој, та крама, нејасна ми је, али то сам ја]. То је, чини ми се, зато да кад се погордимо због лика [Божијег], да се одмах због праха [земаљског] смиримо“...

Тако говори Св. Григорије о човеку на предиван начин, али врло конкретан, јер се ради о живим губавцима који су били ту испред цркве, и он то говори не због нечега другога, него баш зато што ту драму искрено доживљава. То Светитељ описује касније на један узвишенији, теолошкији начин у познатој 38. Беседи на Божић и Богојављење (који су тада заједно празновани), а то је било негде 383. године. И ту сад детаљније говори о Божијем стварању света, и на крају човека, као споја два света у човеку, материјалног и духовног. Међутим, почетак Беседе је посвећен рођењу Христовом и говори како Он, предвечни Бог, сада постаје тело, „Логос (=Реч), започиње временски“³, и затим даље опширније говори да је то зато што је све то нама људима тако требало.

1 * Предавање на Симпозиону посвећеном 1600-годишњици Св. Григорија Богослова (330-391), у организацији Богословског факултета СПЦркве, у Београду, маја месеца 1991.
Беседа 2, 2.

2 Вид. Патрологија, књ. 2, Београд 1982, стр. 127-166.

3 „Бестелесни се оваплоћава, Реч (Логос) добија дебљину (тела), Невидљиви бива виђен, Недодирљиви постаје опипљив, Ванвремени добија почетак, Син Божји Син човечији постаје. Исус Христос јуче је и данас, и у векове, исти (Јевр. 13, 8)“ (Беседа 38).

„Данас празнујемо долазак Бога к нама, људима, да би ми Богу дошли, или, да тако кажем погодније: повратили се. Да свучемо са себе старог човека и да се у новог обучемо [Еф. 4, 24]. И као што смо у Адаму умрли, тако у Христу да оживимо [1Кор. 15, 22], да се са Христом заједно родимо, и сараспнемо, и сапогребемо, и саваскрснемо”.

У наставку описује величанствено Божије стварање, Љубав Божију, и чудесну Мудрост Његову, стварање духовног и материјалног света и човека као спој свега тога, и то назива највећим знаком мудрости и највећим богатством доброте да нам Бог обзнањује да човек постаје један од видљивог и невидљивог, постаје други свет ... у овом већ створеном свету, духовном и материјалном, и парадоксално, кажем, додаје Светитељ: не да је човек микрокосмос у макрокосмосу, него је човек макрокосмос у овоме микрокосмосу. Целокупни универзум он назива малим светом у односу на Човека, који је Велики свет. И опет се чуди и каже: „Животиња сам“, или како се и у нашем народу каже: „живуљка сам“= „живо биће сам“, али не треба да се бојимо ни те речи животиња, јер и животиња је створење Божије, део створеног материјалног света, па и човек је животиња, али није само животиња, него и далеко више од тога мали бог. И онда каже Светитељ: та живуљка, човек, овде је створена, и овде је о њој промишљано, о њој економисано од стране Божије, али је за другде назначена, и као крај те тајне јесте: да постане, стремљењем ка Богу, обојена:

„живо биће сам, овде устројавано и другде пресељавано, и свршетак тајне – стремљењем ка Богу обојавано“.

Један православни теолог, покојник је и већ је на небу, сада у бољој позицији од нас, написао је целу књигу узевши само прву и задњу реч ове фразе Св. Григорија („животиња... обојавана“⁴, то је наш заједнички пријатељ блаженопочивши Панајотис Нелас који је том својом књигом нагласио само ово: „животиња обојена“. Изоставио је цело богатство Григоријеве реченице и све оне наведене нијансе, па се онда лако може и погрешно протумачити само узимање прве и задње речи. Иначе, књига је дивна и православна.

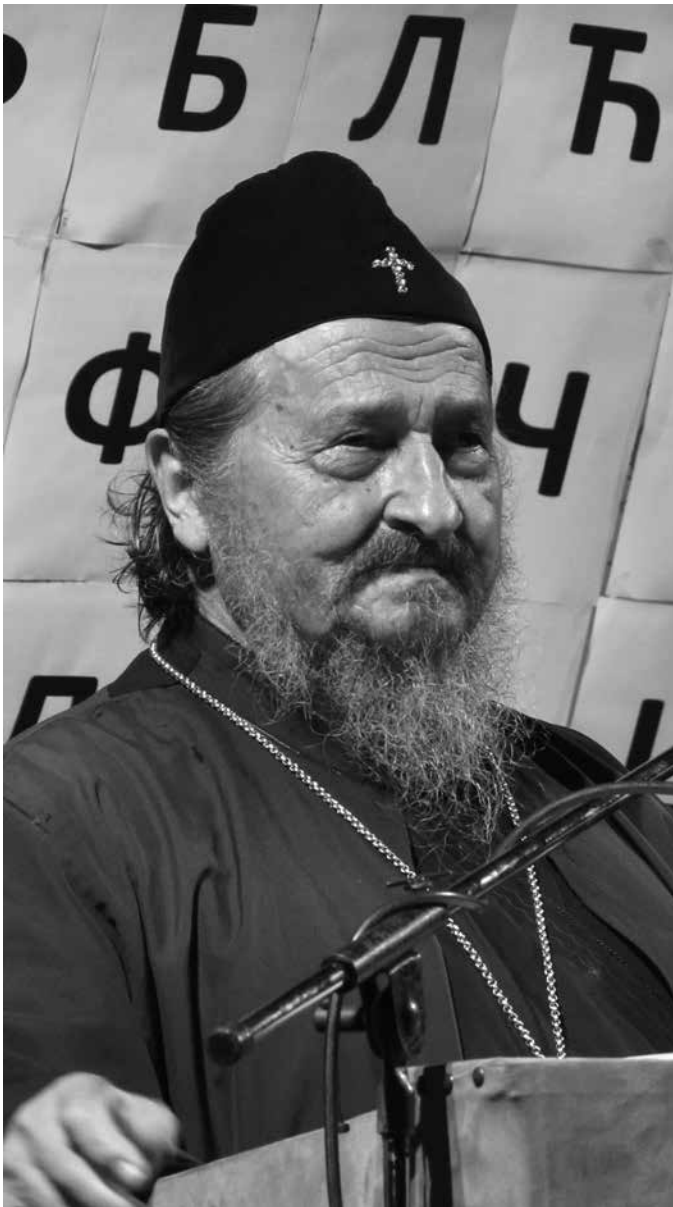
Динамика човека је доживљена код Св. Григорија Богослова и он излаже даље каква је то тајна, какав је то склоп и слог (=састав, сабир и сабор) човека. Поново се враћа, дакле, антропологији, мада је почео од Христологије; поново се враћа тамо оној хоризонталној и иманентној антропологији и описује човека на чудан и чудесан начин. Како су људи попут њега познавали човека, а ми с нашим искуством двадесетог века заостајемо за њима!? Но Светитељ се при крају ове беседе поново враћа на Христа. Сад узима ту реалност човека, о којој је онако говорио у Беседи о губавцима и којој овде поново посвећује велику пажњу, поново је укључује у ширу, већу реалност Христа, и тамо не губи човека, него, напротив, управо тамо у Христу Богочовеку налази смисао и осмишљење све драматике човека. Она се не укида, него се једноставно у Христу испуњује, осмишљује и обојује. Остварујући, дакле, хоризонтално човека, човек се пасхално поистовећује са Христом оваплоћеним, Христом очовеченим, и пролази сав живот до смрти и васкрсења, и зато и човек постаје једна пасхална тајна. Човек је пространији од света⁵. Људи човека, обично, посматрају у контексту света, али свеједно што га тако

4 Преведена је на француски и доживела добар успех.

5 Да је слично мислио наш Вл. Николај види се из једног цитата из 1923, којег сам случајно нашао ових дана када смо чекали његов славни дочек (10. маја 1991), и записао: „Ко духовно (тј. хришћански) мисли, тај долази до сазнања да није свет пространији од човека, него обратно: човек је пространији од света“.

промерују и процењују, неправду му чине, јер сав свет са свим својим могућностима, потенцијалима које још нисмо открили, и све уопште могућности света мале су и ограничене за човека. Маркс је говорио: „Човек, то је човеков свет”. Али, наше је питање: А шта је човеков свет? Који то свет? Јер човек има више светова. У ствари, затварањем човека само у овај свет нанета је штета човеку, јер је осуђен на тамницу. Ту тамницу можемо проширивати од самице у затвору Алкатраза до планете Земље, до галаксије, до свих галаксија и до свемира – Универзума, свеједно је тамница. Само проширујемо зидове, а не излазимо из ње.

Св. Григорије Богослов је то осетио и доживео, зато што је био човек пасхални, крсноваскрсни, и пробио је краковима Крста, хоризонталним и вертикалним, ту тамницу овога света. Зато је досегао до Христа који је већи и бескрајнији и од овога и од онога света. У наше време, сличан му је на свој начин о. Јустин Поповић, који је то исто говорио. „Гесно ми је одасвуд“ каже у Св. Писму једна побожна душа – Ана, мајка Самуилова. Понегде је ту тескобу и Иво Андрић осећао, али само ону негативну, трагичну страну, без ове пасхалне, светле. Пасха има у себи трагичну, али има и светлу, васкрсну страну и димензију. Има Крст и Васкрсење

истовремено. Као што је то владика Његош осетио, или песник Алекса Шантић. Један од јунака Иве Андрића је говорио: „Оптерећен сам собом, болестан сам од самога себе”. Свети Владика Николај је зато говорио: „Спаси ме, Господе, од мене самога”. Григорије Богослов уклапа тако доживљеног човека и то максимално доживљеног до краја у спасоносну пасхалну тајну Христову.⁶

Свети Григорије уклапа човека у велику тајну Христову, која је ослобађајућа од свих окова и тамница, и зато је код њега човек тек у Христу Човек. Ово што је Митрополит Јован Зизиулас назначио у свом предавању: да човек као личност већ је то од стварања, али је личност у стремљењу, у оном кретању, у интенцији ка личности, и то му је својство неодољиво, неутуђиво. Човек је пуна личност тек у Христу.

То је Св. Григорије рекао овом речју: „миг“, „наклон“, порив, стремљење, та његова чежња сва је окренута и усмерена ка Христу, и она је извор и оне хоризонталне човечности у човеку. Зато човек доживљава трагични, распети, драматични распон у бићу и животу своме, зато што је упућен и окренут ка Христу, и отуда му, као зраци издалека, долазе предокуси, антиципације, слутње и чежње и предокушаји какав може да буде човек, и то реално у Христу, па онда у том светлу сагледава себе у овом садашњем стању трагичности. У том смислу Григоријев човек је окренут у једном моменту себи, своме бићу, својој природи, стварности око себе, али то је у ствари окрет позади, окретање уназад. А главни човеков окрет и покрет је ка Христу, Који долази из будућности, односно то је покрет ка човеку какав ће бити, а какав је већ пројављен и остварен у Христу Богочовеку. Могли бисмо да кажемо да Григоријев човек тек ће бити Човек, али да би то могао да каже, и покаже да није иреалан, ирационалан и фантастичан, тај човек већ има неки предокус Христа, предокушај (пред-доживљај) човека у Христу. Зато је за Григорија човек слика, икона Христа Богочовека. Иако је први Адам створен пре него што се Христос родио, Бог је већ имао у виду Христа као Оваплоћеног Сина Божијег очовеченога, па је по Њему стварао човека (Кол. 1, 16-17; 3, 10). Зато је човек окренут ка Њему и та чежња и стремљење ка Христу јесте објашњење људског драматичног доживљаја, наше људске трагике, ако хоћете.

Зашто је човек трагичан? Ту имају два момента: то што осећа да је трагичан је већ велико; могао би и да не осећа, и било би то страшно. А то што осећа, а види да је немоћан, обично изазива бунт, револт. Међутим, Св. Григорије види оно што је и написао; у ствари, остварење не само нашег људског прототипа, онога што је дато на почетку, него и пуноћу на крају, оно што је човеку: „Христос је у архетипу (у парадигми, првом примерку) оно што ми

6 Ја сам лично прочитао кроз једно слично искуство, можда оно није много значајно, али се поклапа са искуством Светих: да су сви они који су, наводно, хуманисти, и то максималисти, и „стоје уз човека”, попут нпр. великог инквизитора, у ствари су медиокритети. Казанцакис, рецимо, у Грчкој, кад сам га читао, десило се да сам паралелно читао и Св. Симеона Новог Богослова, који је последњи ученик Григоријев, видео сам да је Казанцакис медиокритет у односу на Св. Симеона, правог хуманисту, крајњег

антрополошког максималисту. Слично је о. Јустин пре рата писао Српској омладини, која је тада нагињала комунизму, била „револуционарна”, па је за њих написао чланак: „О револуционарности Светога Саве”, где показује да Св. Сава иде до краја: револуционар је против смрти, против свега што ограничује и утамничује човека, буни се заиста до краја. Онда је тај прави побуњеник и зато је далеко хуманији. Такав је био и Јов, али треба човек да има „три чисте” да би могао да буде такав побуњеник као Јов, а не просто галамција (као што данас ми имамо „демократе” који нас само замајавају речима „демократија”, а осим речи немају покрића, јер немају истинске слободе).

постајемо“ (=што ћемо постати), рећи ће Светитељ. Али то је Св. Григорије доживео, и могао да доживи човека и у његовој хоризонталној и у његовој вертикалној, дакле, у оној представи Крста, зато што је управо живео пасхалну, крноваскрсну тајну, и он је у ствари највећи теолог пасхални, а то значи: литургијски, богослужбени, празнични, царственонебесни, есхатолошки теолог. Свето Писмо каже: „Окусите, и видите како је добар Господ“. Григорије Богослов је најпре окусио, па онда видео, и знао, и сведочио.

Понекад нам дође неки Христов празник, потресе нас из темеља, заљуља нас нека Света Литургија, или нека мука наша на некој Св. Литургији. То је онда наше приопштавање тајни Христовој, наше причешћивање Христом. Свети Григорије, интересантно, свој живот као теолога и пастира Цркве почиње и завршава Беседама на Пасху (I и XIV Беседа). Сигурно то није намерно, али је промисао тако испало, јер у Пасхи Христовој Григорије доживљава и нашу трагедију и превазилажење трагедије, и распеће и васкрсење, доживљава и тзв. природног, психофизичког човека, и Христовог човека. Када он говори да се са-рађа, да се сараспиње, саумире, сапогребави, саваскрсава са Христом, то није нека лепа прича или игра речи, него је то благодатна стварност која је присутна у њему, сав његов живот је био у ствари такав. Човек изузетно обдарен какав је био, он стално бежи од тога да те своје дарове пројави; не што је био лењ, него што стално сматра да су они мали, да он није за то. Скоро су га на силу за свештеника рукоположили, његов отац и Св. Василије, пријатељ његов, а после је тако било и при хиротонији за епископа. И све време је стално „бежао“, али никад није избегавао, нити стварно побегао, него је обављао оно што каже Христос: „Тако и ви кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили оно што смо дужни били учинити“ (Лк. 17, 10).

Григорије Богослов је био човек који је дубоко доживљавао тајну Човека. Био је и монах, и пустињак-усамљеник, подвижник као монах и као пастир; био је „мистик“ и активиста, „социјални радник“, и опет: све оквире које ми знамо, обично клиширане, он је превазилазио. То су просте и уске категорије које смо ми мали и уски медиокритети приписали и Светитељима Божијим. Нема ни једне категорије или могућности којом би ми Григорија Богослова исцрпили (нпр. „карактерологија“ у психологији, „типови“ – све то за њега и важи и не важи). Једноставно, то је човек који се не уклапа нигде, и истовремено свугде се уклапа, и у свакоме препознаје себе: и у губавцу, и у Христу. Зато што је искрено живео себе као човека, али кроз окус, кроз укус, кроз доживљај човека у Христу, зато што је благодатно живео догађаје, Свету Литургију, празнике Христове, домострој Христов, као драму у којој се о нама ради, у којој ми играмо, не као неку улогу за некога да нас види, да нас чује, да нешто представимо, да нешто на сцени одиграмо, него што је сам живот људски једна велика драма и што се у њој човек остварује, реализује као човек. Тако је и пад човека Григорије доживео не као неку завршену ствар, него као један промашај, а сам већ доживљај промашаја показује да смо могли да не промашимо, и да већ имамо искуство нечега што показује да је тај промашај трагичан,

неки предок да смо створени за нешто друго, веће и боље. Зашто човек пати кад греша, или боли кад се негде рани, или пати кад је болестан? Откуд му то да га боли, откуд му то да жали? – Зато што је биће створено за здравље, за радост, за живот, живот пун и здрав (=целостван и спасоносан), а то значи: за љубав, и та љубав је заједница са Христом, а у Христу и са сваким човеком. То, за Св. Григорија, значи да је Бог Љубав и да ми верујемо у Љубав (Беседа 22, 4 и 14, 2), и да је Црква у Христу Заједница љубави.

Ту се сад развија његова антропологија у Христу, у Цркви, она прераста у еклисиологију. Све то бива зато што нам Христос даје Духа Светога, што је Дух Свети, пошто је Отац послао Сина, тај који нам открива да је Син послан од Оца, да није само пуки, „голи“ човек, који је постао са нама и живи и пати и страдава, као што некад имате утисак о Исусу у појединим западним римокатоличким

ГРИГОРИЈЕ БОГОСЛОВ ЈЕ БИО ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ДУБОКО ДОЖИВЉАВАО ТАЈНУ ЧОВЕКА. БИО ЈЕ И МОНАХ, И ПУСТИЊАК-УСАМЉЕНИК, ПОДВИЖНИК КАО МОНАХ И КАО ПАСТИР; БИО ЈЕ „МИСТИК“ И АКТИВИСТА, „СОЦИЈАЛНИ РАДНИК“, И ОПЕТ: СВЕ ОКВИРЕ КОЈЕ МИ ЗНАМО, ОБИЧНО КЛИШИРАНЕ, ОН ЈЕ ПРЕВАЗИЛАЗИО. ТО СУ ПРОСТЕ И УСКЕ КАТЕГОРИЈЕ КОЈЕ СМО МИ МАЛИ И УСКИ МЕДИОКРИТЕТИ ПРИПИСАЛИ И СВЕТИТЕЉИМА БОЖИЈИМ. НЕМА НИ ЈЕДНЕ КАТЕГОРИЈЕ ИЛИ МОГУЋНОСТИ КОЈОМ БИ МИ ГРИГОРИЈА БОГОСЛОВА ИСЦРПИЛИ (НПР. „КАРАКТЕРОЛОГИЈА“ У ПСИХОЛОГИЈИ, „ТИПОВИ“ – СВЕ ТО ЗА ЊЕГА И ВАЖИ И НЕ ВАЖИ). ЈЕДНОСТАВНО, ТО ЈЕ ЧОВЕК КОЈИ СЕ НЕ УКЛАПА НИГДЕ, И ИСТОВРЕМЕННО СВУГДЕ СЕ УКЛАПА, И У СВАКОМЕ ПРЕПОЗНАЈЕ СЕБЕ: И У ГУБАВЦУ, И У ХРИСТУ

и протестантским искуствима која нису прошла кроз ту пасхалну тајну Григоријеу. Човек пати и осећа да му неко састрадава, и та велика симпатија Исуса Христа распетог њима је западним хришћанима, блиска. То важи и за Св. Григорија кад он плаче са оним губавцима, али се Григорије не задржава само на томе. Он тражи не само Христа распетог, сараспетог са нама, него и Васкрслога за нас и нас Васкрсавајућег. Наш народ исто је то осетио кад је рекао: „Лако је наћи плачидруга, дај ти мени пјевидруга“. Најлакше се једни на друге као људи сажалимо и учествујемо у томе; у новије време, најжалост, ни то не радимо! јер смо уски, и егоцентрични, и себични, и саможиво отврдили и окамењени. А и Св. Григорије и наш народ каже да је више од плача то да се сарадујеш са другима. Признаћете искрено да је то теже. То значи да пасхалну тајну доживиш не само као Крст и смрт, него и као Васкрсење! И пре свега као Васкрсење. Већ у самом крсту и смрти као Васкр! То је могуће само у Христу. Зато он и кад плаче над тајном човека плаче зато што већ осећа радост, и као да каже: Плачи, јер вреди плакати, зато што већ предокушаш радост, радост васкрсења. Тако је Григорије био човек пасхални, и ја у томе код њега видим раг excellance карактер Православља, етос православног човека, етику и етос Православља, тј. дух, морал, менталитет, нарав Православља, нарав Јеванђеља.

У наше време има много да нам каже Свети Григорије свима. Ми смо као народ сви, и Српски и Грчки и Руски, у свом крсту и на крсту. Грци су били слободни од комунизма, али нису слободни од Турака, који су им стално за вратом седели, а помало су, као и Срби, распети и од себе самих, као и ми исто. Св. Григорије хоће то да нам каже: јесте да нам је тесно одасвуд, али не бојте се, Христос је у тој тескоби пројавио васкрсење, не бежећи од Крста, не мимоилазећи све граничне крајности људске судбине, све трагичне крајности људскога бића и живота, па ипак ниучему није био уплашен, кроз све је прошао и пронео у Себи нас и увео нас у васкрсење живота вечнога, Царства Небескога. Зато Григорије завршава, тј. у својим беседама тумачи човека (нарочито у својој Беседи 38, и у 45, које се понављају), управо у контексту те антропологије у Христу: да је Христос тај који нам је дошао као Бог, оваплоћени и очовечени, и Бог умрли, да би ми оживели, да би се ми с Њим са-рађали (=поново рађали, препорађали, обнављали),

и саумирали, и саумртвљивали, да би се тако остварили као људи, и преобразили од грешних и смртних у свете и бесмртне, дакле: да би саваскрсли са Њим и сапрославили се са Њим.

Тако Свети Богослов тумачи тајну спасења. Зашто је Христос страдао? Христос као спасење човека није нас људе спасао само патњом на Крсту. Кома је требала Његова жртва? Никома није требала, понајмање Богу. Него, вели Свети Богослов: [Због домостроја спасења требало је да се човек (п)освети човечанском природом Бога оваплоћеног... Потребан је био нама људима Бог оваплоћени, Који са нама умире, да бисмо ми оживели васкрсењем⁷. Требало је, дакле, човеку да оваплоћени и очовечени Бог страда заједно са нама, у нама, испред нас и уместо нас, да наша људска природа у Христу пострада и одстрада своје искупљење и спасење, и да у заједници са Богом васкрсне. Али то што је требало, није требало на други начин, него да ми кроз Њега, у Њему, Њиме проживимо себе по Његовом лику, који је наш прволик. „Да се у нама уобличи Христос“, како вели Апостол Павле, те да „достигнемо у Човека савршена, у меру раста пуноће Христове“ (Еф. 4, 13).

Сва је христолошка антропологија Св. Григорија у томе да је човеку потребно да прође пут Христов⁸. Свети Григорије Синаит, чувени исихаста из 14. века, то је поновио сјајно кад је говорио да цео наш људски живот треба да прође кроз све узрсте Христове (грчка Филокалија IV, 63), све стадијуме нашег људског живота које је прошао Христос, зато што је то нама било потребно и спасоносно, те и ми у Цркви треба да прођемо истински Христове стадијуме живота, и тако се поистовећујемо са Њим у мери у којој се Он поистоветио са нама⁹. Нема могућности да то боље формулишемо (има, али ја за то нисам способан). То је идентификација са Христом и истовремено алтеризација, остварење правага себе кроз љубав; то је агапизација: све веће и веће љубавно потврђивање нас самих у Христу, утолико уколико се са Њиме више поистовећујемо. Одричемо се себе, а тиме афирмишемо себе; умиремо, а тиме у ствари живимо. Распеће је васкрсење, умирање и васкрсавање. То је управо оно Павлово: „Не живим више ја, него живи у мени Христос“ (Гал. 2, 20 и 4, 19 и такође Фил. 3, 8-12).

То је та пасхална тајна која се у нашу људску логику, а још мање у наш људски речник, не сместа, не уклапа. А Св. Григорије нас уводи у тај огромни, бескрајни животни простор, у ту „земљу живих“, у земљу „живога живота“, што би рекао Достојевски. Христос је та „Хора“ (=Земља, Обиталиште, Животни простор), као што је цариградски манастир назван Хора, и на вратима тог манастира изнад улаза је Христос = Обиталиште живих.

Ту човек доживљава себе у бескрајним димензијама и могућностима, и радује се радошћу неисказаном, а та радост није наивна, него радост која је прошла кроз тајну крста и зато човека осмислила. То није нешто патолошко, нешто да „патимо ради патње“, јер, ето, у сузама човек може себи да нађе неку утеху, а то је врло опасно. Достојевски је такође показао, а још више Светитељи, да може човек да плаче, да цеди из себе плачем неке снаге, али може и да тиме у ствари храни своју злобу. Психологија ће рећи да је то садизам, мазохизам, садомазохизам итд. За Григорија Богослова све су то људска искуства, али искуства старог

човека, палог Адама. Али он исти ће да каже: Иди даље, не стај на томе! Јесте и то људско, адамовско, али то није ни издалека све, шта више то је ништа, зато иди даље! Христос те чека раширених руку на Крсту и „све привлачи Себи“ (Јн 12, 32), и све ће то као Богочовек и Спаситељ, као Једини Човекољубац, да исцели, не на један наиван начин, него прошавши Сам кроза све то са тобом. Ако се заустављаш само на томе, ти заборављаш Христа, и остајеш само при себи, самозатворен у себе, у тамници саостоји, како је рекао Достојевски (научен од Оптињских стараца). Али, ту онда нема љубави, и зато нема спасења. Љубав изводи из себе, укључује у Заједницу са Христом и Светом Тројицом и са другим људима у Цркви као Царству Божијем (2Кор. 13, 13; Еф. 3, 16-19).

Тако је Свети Григорије Назијанзин један велики зов, један велики пророк, једна велика црква Божија која нас позива, стоји кроз векове и, ево, на 1600-годишњицу понова нас позива и каже: Било где да сте, у било каквом стању да сте, све је то прошао Христос испред вас, зато идите за Њим и са Њим. Неће вам бити лако, не зове вас „на руже“, него тачно као што је Христос говорио апостолима: „Заиста вам кажем да ћете ви заплакати и заридати, и свет ће се радovati, али ће се ваша жалост окренути на радост“ (Јн 16, 20).

Тако је Свети Григорије сведок Живога Христа, и нама је данас велики путоказ.

Ево да завршим његовом речју из Беседе на сахрани брата му Кесарија:

„Човече, ако мислиш о себи ниско, онда се сети да си ти Христова творевина, Христово дисање, Христов часни уд, и зато си уједно и небески и земаљски, сздање свагда достојно спомена – сздани Бог, који кроз Христово страдање и васкрсење иде ка непролазној и непропадљивој слави... Шта је, Господе, човек да га се сећаш (Пс. 8, 5)? Каква ли је то о мени нова тајна? Мален сам и превелик сам, смирен сам и узвишен сам, смртан сам и бесмртан сам, земаљски сам и наднебески сам; ово сам са доњим светом, оно сам са Богом; ово сам са телом, оно сам са Духом. Треба ми се сапогрести са Христом, да са Христом и васкрснем, да с Христом и наследник будем, да постанем син Божији и сами Бог... То нама спрема ова Велика Тајна, то нам је дао очовечени и осиромашени ради нас Бог, да би тело васкрсао, и лик Божији спасао, и човека пресаздао, да сви будемо једно у Христу, Који је постао све у свему, да и нама све у Њему буде савршено као што је Он“ (Беседа 7, 23).

Ова наша скромна реч о Светом Григорију Богослову не би имала краја ако би све ово тумачили. Хвала вам на пажњи и стрпљењу.

Нап. ур.

Због техничких проблема нисмо били у могућности да наводимо грчке сентенце, онако како стоје у изворнику, па смо их изоставили. Извињавамо се цијењеном Аутору – владици Атанасију, чијом добротом добисмо рад за часопис, и уваженим читаоцима. НМ

7 Беседа 45, 22 и 28.

8 Беседа 38, 18.

9 Ср. Св. Максим Исповедник: „Кажу да су Бог и човек један другома парадигме (обрасци): и толико се Бог из човекољубља човеку учовечује (=оваплоћује), колико човек може себе Богу кроз љубав да обожи“ (Главе о теологији..., 5, 74).

СМИСАО ПОСЛУШАЊА

НА ПИТАЊЕ ИГ. ИЛАРИОНА (САДА МИТР. ВОЛОКОЛАМСКОГ) ОДГОВАРА МИТР. СУРОШКИ АНТОНИЈЕ БЛУМ (1914–2003)

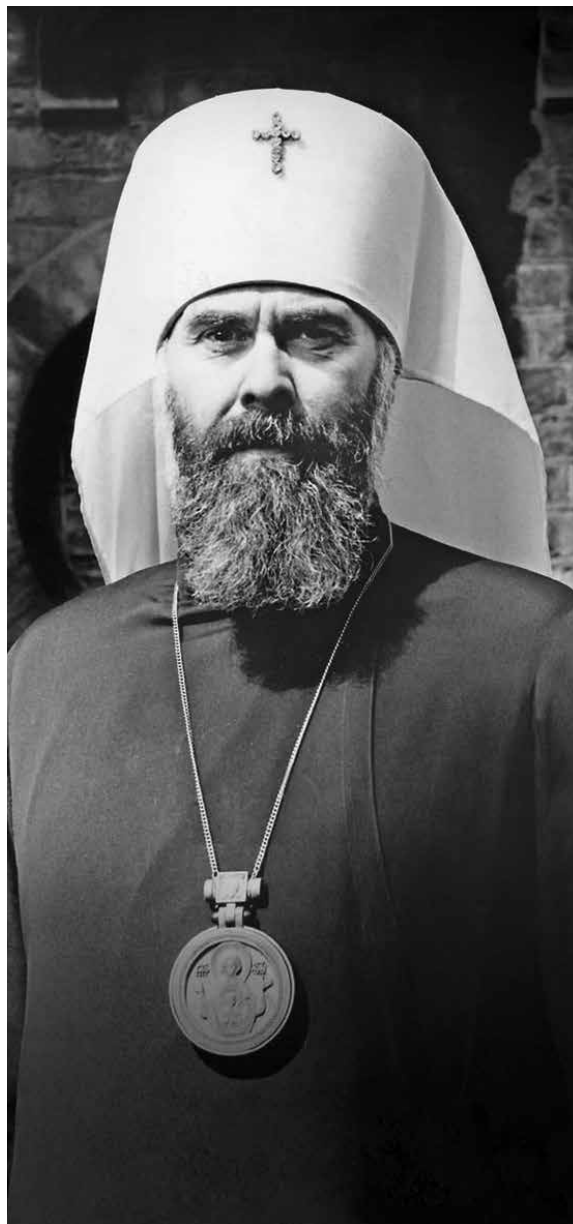
Игуман Иларион: *Какав смисао придајете појму послушања када је реч о узајамним односима између духовног оца и духовног чеда у парохијској, а не у манастирској пракси?*

Митрополит Антоније: Желео бих да се људима све време понавља поука да се послушање не састоји у беспоговорном испуњавању свештеникових наређења, чак и уколико је реч о саветима. Реч послушање потиче од речи „слушање“, и циљ послушања је да се човек научи одвајању од властитих мисли, од властитог односа према стварима и да се пажљиво односи према ономе што му говори други човек. Овде почиње послушање, и оно се не односи само на црквену праксу него на све узајамне односе између људи.

Када нам се неко обраћа, ми га углавном скоро и не слушамо, будући да, док он говори, ми већ припремамо одговор на његове речи. Већ од овога треба преваспитати себе. Када неко разговара с тобом, затвори свој ум за све сопствене мисли и пажљиво слушај његове речи, слушај их тако да схватиш на који их начин он изговара, да ухватиш смисао који он придаје тим речима, а не само да распознаш њихово звучање. И тек када те речи дођу до твоје свести, када их појмиш, када их прихватиш као сведочанство искуства или трагања другог човека, тек онда можеш отворити врата сопственог ума, срца, искуства и одазвати се на њих. Али док човек говори с тобом, потребно је само да га слушаш, а ми то углавном нисмо кадри. Као што сам рекао, док нам се неко обраћа, ми већ припремамо одговор и зато не чујемо оно што би он желео да нам пренесе. Наиме, веома често речи не задовољавају; оне само делимично преносе оно што човек жели да изрази, а на нама је да пажљиво ослушкујемо.

Знате како већ бива са слушањем песме: речи могу бити веома једноставне, али нас понесе мелодија. Потребно је управо на овај начин научити слушати другог човека – сваког другог човека, а не само духовника, – да га слушамо исто као што слушамо песму. Речи истинито и тачно изражавају оно што су дужне да изразе, али њих, као неки талас, носи мелодија. Ако не чујеш мелодију, него само речи, нећеш моћи да појмиш оно што је њима изражено. Има једна немачка песма у којој се каже отприлике следеће: Реци шта је то скривено у тој краткој песмици, како си могао да је толико заволиш? – У њу је унето мало звучности, мало хармоније и читава душа... Превод није сасвим адекватан, није довољан, али управо на овај начин треба да се поставимо према свакоме човеку који разговара са нама.

А када са нама говори духовни отац, дужни смо да слушамо његове речи и да у позадини тих речи ухватимо дубину, или одсуство дубине његовог духовног искуства. Дешава се да свештеник каже

нешто веома једноставно, али да те речи дођу до душе човекове и у њој изазову експлозију. А може да се догоди и да свештеник говори само од ума, да понавља оно што му је било речено. Сећам се једног случаја. Када сам још у младости био инструктор у дечијим камповима, професор Л. А. Зандер окупио је предаваче и децу и позвао на огледни час једног веома знаменитог проповедника, за кога је знао читав Париз; тај је човек пленио све одрасле који су имали прилике да га слушају. Чувени проповедник, који није имао искуства у раду са децом, одржао је огледни час, који је све одрасле довео у усхићење. Говорио је на високом интелектуалном нивоу, суптилно, дубоко, истинито. Када се час завршио, Лав Александрович је зауставио једног седмогодишњег дечака и упитао га: „Шта мислиш о овом часу?“ А дечкић му одговори страшним речима: „Било је јако интересно! Само ми је жао што овај попа не верује у то што прича“. Ово није била истина, међутим, проповедникове речи биле су толико биране, тема је обрађена на таквом интелектуалном нивоу, да дете није могло допрети до душе тога човека, тако да му се учинило да су све то празне речи, звоно које звечи. Веома је важно опомињати се овога када говоримо с неким човеком или га слушамо.

С друге стране, неки пут човек говори нешто веома једноставно, и те речи допиру до таквих дубина наше душе, да могу бити почетак нашег обраћења Богу или промене нашег живљења. У сећање ми навире овај догађај. Када сам био средњошколац, на Велики петак група младих људи окупила се да се крај Плаштанице помоли скупа са једним изванредним свештеником, оцем Георгијем Шумкином. Био је то човек невероватне унутарње једноставности, који се ничим није истицао, ничим није падао у очи. Он је дуго стајао крај Плаштанице, у једном моменту се окренуо нама, и видели смо да му по лицу теку сузе; казао нам је: „Данас је Христос умро за свакога од нас. Хајде да плачемо због тога што смо ми узрок Његове смрти...“ Клекнуо је, и ми смо заплакали. Те речи дотакле су се наших душа. У њима није било никакве науке, – оне су биле сушта истина, и ми је нисмо прихватили пуким слушањем речи, него на основу тога на који су начин оне биле изречене, прихватили смо је због израза лица тога свештеника, због суза његових, због тога што пред Плаштаницом он других речи није нашао.

У области монаштва читао сам мноштво житија Светих, имам увид у одређени круг духовне литературе. Оно што ме највише задивљује јесте то што старац, духовни отац, игуман, пустињак из дубина свога искуства поручује нешто човеку који му поставља питање, па чак и човеку који га и није ништа питао, али кога је он погледао и осетио: потребно је саопштити му то и то. Неки пут то нису само речи, које нам откривају одређени смисао; то може бити и инструкција: „Учини то и то“. Учини то и то, јер ако не учиниш, него будеш само размишљао и гризао се, никада се нећеш померити с места. Чак и манастирско послушање састоји се у избору духовника са којим си у сазвучју, који је кадар да те дубоко заволи у Господу и кога можеш да прихватиш као човека датог ти од Бога.

Усудићу се да дам пример из свога живота. Када ми је било седамнаест година, пошао сам у храм Света Три Јерарха, у то доба једини руски храм у Паризу који је остао веран Московској патријаршији. Кренуо сам на свеноћно бденије, али некако се десило да сам толико задоцнио да је богослужење већ било завршено. Служило се у једној подрумској просторији; зауставио сам се крај врата и спазио монаха који се пењао уз дрвене ступнице. Погледах га: у њему је била таква апсолутна унутрашња сабраност, усредсређеност, такав мир, да сам му пришао и обратио му се: „Не знам ко сте, али молим Вас, будите ми духовни отац“. Никада нисам зажалио због овог поступка. Он ми није давао никаква послушања; живео је духовним животом, некаквим дубинским животом, и на моја

питања на исповести одговарао је кратко, једноставно, јасно, без учених мудровања. Али увек сам имао утисак, некакав осећај да је он велика лађа која плови пучином морском, док сам ја чун који је дугачким канапом привезан за ту лађу. Он је отпловио далеко, ја се још нисам ни приближио месту где је он боравио, али је битно да ме он вуче за собом. Ето, у томе се састојало послушање, јер он није давао заповести, него је са мном делио свој живот, своју душу, своју молитву.

Уочи његове смрти Господ нам је на изврстан начин показао ко је био наш старац. Био је болестан, и написао ми је једно кратко писмо у коме је стајало: „Познао сам тајну созерцаатељног ћутања, сада могу да умрем“. Имао је срчани удар, и трећег дана се упокојио. Послушање њему није се састојало у испуњавању наређења него у томе да свим својим бићем ослушкујем његов живот, његову душу, дубине које су се откривале – Божије дубине, откриване у његовим дубинама.

И када је реч о односу духовника у парохији са духовним чедима, он им углавном може давати конкретне савете о томе на који начин да се моле, како да достигну у трезвљење, у чистоту срца и чистоту тела итд. Он може да даје конкретне савете, и тих се савета ваља придржавати. Али сам духовник мора бити веома опрезан у погледу тога шта саветује, јер неки пут он не познаје околности у којима дати човек живи, тако да пружи савет који се не може испунити. Сећам се једног човека који ми је дошао и поверио се: „Шта да радим? Предајем књижевност на факултету; био сам на исповести, и духовник ми је казао да од сада више не читам никакву световну литературу. Како да се поставим?“ Одговорио сам му да ћу поразговарати са духовником, и он је одступио од своје препоруке, јер се у датим околностима радило о безумној одлуци. Могло би се навести мноштво таквих случајева, – накупило их се читаво море, – када духовник говори теоријски, не узимајући у обзир ни властито искуство, ни духовну истину.

Узајамни однос духовника са духовним чедом састоји се у томе да духовник посматра дубине те душе, да их ослушкује, да настоји да схвати ту душу и да никада не говори ништа што није до краја промишљено и што би се могло показати као саблазан.

Наслов изворника:
О духовничестве. Фонд „Христианская жизнь“, Клин, 2000.
Са руског: др Ксенија Кончаревић

РЕЛИГИОЗНИ СТАДИЈУМИ СЕРЕНА КЈЕРКЕГОРА

МР РАДИСАВ МАРОЈЕВИЋ

Бespoштедно трагајући за суштином човјека и његовог постојања, Кјеркегор открива разне стадијуме кроз које човјек пролази, а који у великој мјери и одређују начин на који живи, на који дјела, чему стреми и у чему види сврху овог пролазног живота. Тих стадијума има три: естетски, етички и религиозни. Естетско подразумијева непосредност, оно путем чега је човјек непосредно онај који јесте, док је етичко у човјеку оно „чиме он постаје што постаје. Ко у и од естетскога, кроз и за естетско у себи живи, тај живи естетски. Етичка личност је као тиха вода која има дубоко корито. Ко, напротив, естетски живи, покретан је само на површини“¹.

равнодушности, сфере пасивности. У очајавању се осликава природа човјека као односа, односа према самом себи и према другима и Апсолуту који је и омогућио то одношење. Очајање је много дубљи и шири појам од сумње, и за разлику од ње, која се налази у диференцији, оно почива у апсолутном. И док је сумња очајање мисли, карактеристична само за мисао, очајање је карактеристично за цијелу личност, очајање је сумња личности, оно подразумијева избор, хтјење, жељу да се буде личност у „вечној важности својој. Личност се тек у очајању смирује. Не са нужношћу, јер је некада нужно не очајавати, већ са слободом. Тек је у томе нађено апсолутно... Није далеко време кад ће се, можда по доста скупу цену, сазнати да полазна тачка за налажење апсолутнога није

Естетско живљење прати тренутност, извјесни релативитет, мноштво појединости, са свагда присутним ограничењима, без могућства истинског разумијевања живљења. Прати га и довијање за измишљањем што више нових задовољстава, будући да само у часу уживања у њима и опстоји и налази свој мир. Чим задовољство прође, долази патња за оним што је било, и чежња за оним што би ваљало да дође. Тренутност естетског, то јест хедонистичког животног одређења, увијек са собом носи и жељу за доживљавањем новог, жељу за напредовањем, жељу за уживањем које нема краја.

Човјек који живи естетски, непосредно, живи срећно, јер је срећасхватањесвијетанепосредности. Несрећаниједиоњеговог живота, нити његов стални пратилац, већ постоји само у сфери слутње, а сами однос према страсти фантазије у том естетском живљењу јесте управо очајање. Будући да је естетски начин живљења нешто што је више од пролазности, а није вјечност, он је ипак у суштини несрећан. Та фаза естетског схватања живота, суптилнија и прецизнија, заправо је „последње схватање живота, јер је у извесној мери постало свесно ништавности овога схватања“². Очајање опстаје захваљујући супротностима у којима протиче непосредни, естетски живот, а које се састоје у смјени владања велике енергије, сфере стваралаштва, и велике

сумња, него очајање“³.

До апсолутнога се долази бирањем, али не бирањем овога или онога, него апсолутног, бирањем себе, мојег ја, које, према Кјеркегору, подразумијева човјека у његовој вјечној важности. Јер, за њега је слобода воље била „услов да живот можемо да живимо унапред и да можемо да бирамо с одговорношћу“⁴. Тим избором он у ствари жели да превлада коначност у случају евентуалног бирања нечега другог. Бирањем себе, мојег ја, долазимо до нечега што је најапстрактније и најконкретније, долазимо до слободе. Слободе, као избора себе у очајању, и савлађивања сјете. Стрепња је „могућност слободе, само таква стрепња уз помоћ вере обликује човека растачући све коначности, откривајући све обмане њихове... Кога стрепња обликује, обликује га могућност, и само онај кога је обликовала могућност, обликован је према својој бесконачности. Стога је могућност најтежа од свих категорија“⁵.

Јер, постојање стрепње значи да слобода још није остварена, већ да је у њој присутна као човјеково могућство

1 Серен Кјеркегор, Брeвијар, 17.

2 Серен Кјеркегор, Брeвијар, 24.

3 Серен Кјеркегор, Брeвијар, 25.

4 Сјерен Холм, „Шопенхауер и Кјеркегор“, у: Шопенхауер и савремена мисао, Братство-јединство, Нови Сад, 1990, 36–47: 45.

5 Серен Кјеркегор, Појам стрепње, 154.

да актуализује своја stvarna mogućstva, a to ga и испуњава streпњом. Управо то mogućstvo и чин бирања самог себе и духовног уздицања јесте оно што сачињава суштину етичког начина живљења.

Естетску фазу одликује човјечија покретност, динамичност која се задржава на „површини“: препушта се животу у „његовој историчности, несталности и непоновљивости, утапа се у бескрајним задовољствима и дражима тренутка“⁶. Тренутност, временост, пролазност обликују „круг“ човјечијег дјелања у којем се пројављује оно естетско у њему, оно чиме је непосредан, подручје гдје влада пјесничка исконост, гдје је стварност привид, гдје се приклањамо времености тражећи вјечност, гдје живимо пуки живот без живота, који нам ишчезавајућа тренутност не може учинити цјелосним.

Кјеркегорово или – или, постављено између естетског и етичког живљења, значи mogućство избора, значи превладавање естетског етичким, превладавање непосредног избора, које је тренутног квалитета, етичким, које конституише избор. У самом бирању од примарног значаја није то да ли се бира добро или зло, већ је битно само то да се хоће, у хтјењу је кључ, а не у избору, у резултату процеса бирања. Дакле, бирајући добро, у ствари бирамо сами избор између добра и зла. Јер, добро је израз слободе, слободе мишљења, а „мислећи ја постајем и бесконачан, али не апсолутан, јер ја ишчезавам у апсолутном. Тек када самог себе изаберам, постављам самог себе бесконачно апсолутним, јер сам ја сам апсолутно и само себе сама могу апсолутно изабрати. А овај апсолутни избор мене сама јесте слобода. Тек када сам самог себе изабрао, поставио сам апсолутну разлику: наиме разлику између добра и зла“⁷.

6 Абдулах Шарчевић, „Дијалектика тражења апсолутног“, предговор у: Серен Кјеркегор, Појам streпње, VII-LVI: XXIV.

7 Серен Кјеркегор, Брeвијар, 29.

Овдје је важно нагласити да етичко нема намјеру да уништи естетско, него напротив, да га преобрази, да га расвијетли, како би човјек био свјестан себе у тој мјери да му не измичу никакве појединости. Једина важна разлика између „живота и живота састоји се у томе да ли је апсолутан или само релативан; да ли су супротности које се узајамно искључују оцртане у оштрим линијама и раздвојене за сва времена, или нису. Ово је разлика: да ли су животни проблеми набачени у облику или-или, или је исто тако као и стварни израз за околност кад се путеви једном на изглед рачвају“⁸.

Човјечија заједница, друштво, која припада етичком свијету, са браком као основним и типичним њеним обликом, на средини је пута човјековог уздицања, од пјесника до религиозног човјека. Пјесничка егзистенција „ништавна је и безвредна зато што никада није апсолутна, никад у себи и за себе, зато што увек постоји само у односу на било шта, а тај однос не значи ништа и ипак га потпуно исцрпљује. За тренутак, у најмању руку; али живот се састоји само од таквих тренутака“⁹.

Животни стадијуми као сплетови карактеристичних mogućстава, одвојени су међусобно врло оштро, границе су успостављене јасно и изричито, а истовремено су повезани чудом, скоком, то јест изненадним преображајем цијелог човјековог бића. Кјеркегорово „поштење“ се састоји у сљедећем: „Гледати све оштро одвојено, систем одвојен од живота, једног човека од другог, један стадијум од другог. Видети оно апсолутно у животу и никакве плитке компромисе“¹⁰.

„Скок“ из естетског у етички стадијум бива подупрт тежњом за истинским, за животом у истинској стварности, која почиње са етичком егзистенцијом, за разлику од привидног, илузорног, „пјесничког“, које опскрбљује естетску фазу. Из естетског се „искаче“ самоодлуком, самоизбором, противрјечним у себи: не бирамо ништа коначно, ово или оно, ништа „стварно“, већ бирамо „апсолутно“, сам Апсолут. А у тој одважности питамо се „шта је сам Апсолут. Једном ријечју: то смо ми као појединци у својој безусловности, у својој вјечној значајности и суштaствености. Ако смо у себи самима у самоизбору – тада смо слобода“¹¹. То у ствари значи да приликом бирања човјек бира себе као биће које увијек има то mogućство да се изабере, mogućство које нико не би смио да му одузме. У тој одлуци за бирање себе, за „самопроизвођењем“ и формирањем себе као човјека који вапи са Апсолутом и истинским животом и почива суштина етичке егзистенције, гдје човјек губи „поетизам“ тренутка, сву непосредност и склоност ка уживању, гдје коначно човјек није пред избором, већ постаје у избору. Човјек по слободи искаче у слободу! Апсолутно, истинско, вјечно Ја, сопство јесте тај „скок“ у слободу, уколико посматрамо човјека у његовој „вјечној“ вриједности, та жестока борба ношена је унутарњим дјелањем и одлучивањем за егзистенцијалну самосвијест „омеђену“ бесконачном слободом и човјечијом коначношћу.

Литература

Кјеркегор, Серен, Брeвијар, Графос, Београд, 1980.

Кјеркегор, Серен, Појам streпње, Српска књижевна задруга, Београд, 1970.

Холм, Сјерен, „Шопенхауер и Кјеркегор“, у: Шопенхауер и савремена мисао, Братство-јединство, Нови Сад, 1990, 36–47.

Шарчевић, Абдулах, „Дијалектика тражења апсолутног“, предговор у: Серен Кјеркегор, Појам streпње, VII-LVI: XXIV.

Lukač, Georg, Duša i oblici, Nolit, Beograd, 1973.

8 Georg Lukač, Duša i oblici, 71.

9 Georg Lukač, Duša i oblici, 84.

10 Georg Lukač, Duša i oblici, 73.

11 Абдулах Шарчевић, „Дијалектика тражења апсолутног“, предговор у: Серен Кјеркегор, Појам streпње, VII-LVI: XXVII.

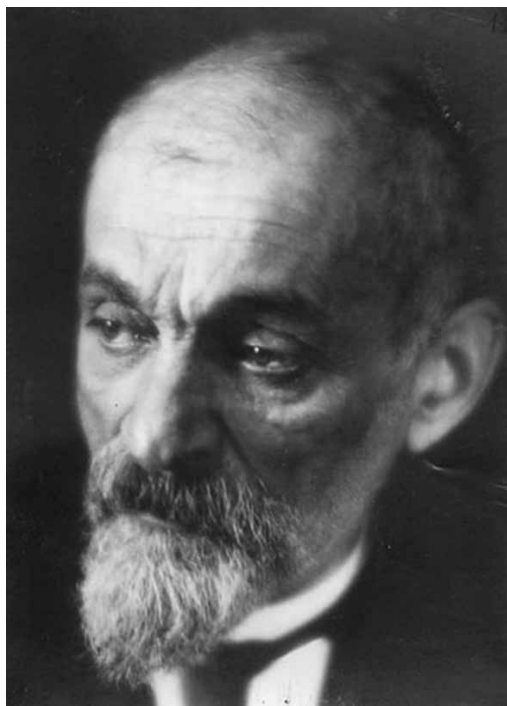
СТВАРАЛАШТВО НИ ИЗ ЧЕГА (А. П. ЧЕХОВ)

ЛАВ ИСАКОВИЧ ШЕСТОВ

RÉSIGNE-TOI, MON COEUR, DORS TON SOMMEIL DE BRUTE[1].

CH. BAUDELAIRE

Чехов је умро – сада се може слободно говорити о њему. Јер говорити о уметнику – значи изражавати, откривати скривену у његовим делима „тенденцију“, а обављати овакву операцију над живим човеком није увек дозвољено. У ствари био је некакав разлог, који га је приморавао да се скрива, разуме се, некакав озбиљан, значајан разлог. Чини ми се, да су многи ово осећали, и зато углавном код нас до сада нема праве оцене Чехова. Анализирајући његова дела, критичари су се ограничавали општим местима и овешталим фразама. Знали су свакако да је ово недовољно и ружно: но, све је боље од дознавања истине живог човека. Само је Н. К. Михајловски покушао да ближе приђе извору стваралаштва Чехова и, као што је познато, са страхом и чак са гађењем је устукнуо од њега. Овде се, између осталог, покојни критичар могао поново уверити у фантастичности тзв. теорије уметности ради уметности. Сваки уметник има свој одређени задатак, своје животно дело, коме он посвећује све своје снаге. Тенденција постаје смешна, када она рачуна да ће заменити собом дар, прикрити беспомоћност и одсуство садржаја, када се она позајмљује из резерве идеја тражених у датом тренутку. „Ја штитим идеале – дакле, сви би требало да ми саосећају“ – у литератури такве врсте претензије се изражавају на сваком кораку – и знаменити спор о слободној уметности, очигледно се заснивао на двоструком смислу речи „тенденција“, која се употребљавала од противника. Једни су хтели да мисле, да племенитост тежње спасава писца, а други су се бојали, да ће их тенденција подјармити на служење задацима који су им туђи. Обе стране

су се очигледно бринуле безразложно: никада готове идеје не могу надоместити осредњи таленат, и обратно, оригиналан писац ће по сваку цену поставити себи сопствени задатак. Чехов је делао своје дело, иако су неки критичари говорили о томе, да је он служио чистој уметности и чак су га поредили са безбрижно прхнулом птичицом. Да бих у две речи одредио његову тенденцију, рећи ћу: Чехов је био песник безнадежности. Упорно, снуждено (поштишено), једнолично током читаве своје скоро 25-годишње литерарне делатности Чехов је само једно радио: на овај или онај начин је убијао људске наде. У овоме је, по моме мишљењу, суштина његовог стваралаштва. О овоме се до сада мало говорило из потпуно разумљивих разлога, јер оно што је чинио Чехов, на свакодневном језику се назива злочином и подлеже најсуровијој казни. Међутим, како казнити талентованог човека? Чак се и Михајловском, који је у своје време показао не једном пример беспощадне суровости, није подизала рука на Чехова. Он је упозоравао читаоца, указивао на „рђаве искрице“, које је приметио у очима Чехова. Но, даље од овога он није ишао: огромни таленат Чехова поткупио је ригорозно строгог критичара. Можда је при томе извесну улогу у релативној благодати суда Михајловског одиграо и његов сопствени положај у литератури. Тридесет година заредом младо поколење га је слушало, и његова реч је била закон. Но, потом је свима досадило да вечно понављају: Аристид је правичан, Аристид је у праву. Младо поколење је усхтело да живи и говори по своме и на крају крајева, старог учитеља су подвргли остракизму. У литератури постоји исти обичај, као код житеља Огњене Земље: млади, када поодрасту, убијају и једу старе. Михајловски се бранио, колико је могао, али он није више осећао ону чврстину убеђења, која потиче из свести о својој исправности. Изнутра он као да је осећао, да су у праву млади – не свакако, што они знају истину као што су је знали материјалисти, већ тиме што су они млади и што је пред њима живот. Јутарња светлост је увек јача од оне при заласку сунца, и стари се морају предавати добровољно на

жртву младима. Понављам, Михајловски је то осећао, и ово је можда колебало његово пређашњу увереност и чврстину у судовима. Истина, он као и пре, као мајка гетеовске Гретхен, није примао богате дарове, док се није претходно посаветовао са својим духовником. Чеховљев дар он је такође носио пастору и очигледно он је тамо био примљен са подозрењем и одбачен – али код Михајловског више није било храбрости да иде против јавног мњења. Младо поколење је ценило у Чехову таленат, огромни таленат, и било је јасно да га оно неће одбацити. Шта је остајало Михајловском? Он је покушао, кажем, да упозори, али га нико није слушао, и Чехов је постао један од најомиљенијих руских писаца.

Међутим, правични Аристид је и овог пута био у праву, као што је био у праву, када је упозоравао против Достојевског; сада Чехова нема, па се о овоме може говорити. Узмите Чеховљеве приче – сваку појединачно или још боље, све заједно: размотрите његов рад. Он стално као да седи у заседи, осматрајући и ловећи људске наде. И будите уверени да он неће ниједну пропустити (превидети), ниједна од њих неће избећи своју судбину. Уметност, наука, љубав, надахнуће, идеали, будућност – преберите све речи, којима је савремени и прошли људски род тешио и разонођивао себе – потребно је само да се Чехов истих дотакне, и оне моментално бледе, вену и умиру. И сам Чехов је на наше очи бледео, венуо и умирао – није само умирала у њему његова чудесна вештина да једним додиром, чак дахом, погледом убија све, чиме живе и поносе се људи. Поврх тога, у овој вештини он се стално усавршавао и дошао је до виртуозности, до које није дошао ниједан од његових супарника у европској култури. Ја га без колебања стављам далеко испред Мопасана, који је често морао да се добром напрегне, да би се обрачунао са својом жртвом. Од Мопасана је редовно жртва одлазила жива, иако згужвана и сломљена. У рукама Чехова све је умирало.

II

Потребно је напоменути, иако то сви знају, да је у првим својим делима Чехов врло мало сличан оном Чехову, на кога смо ми навикли у последњим годинама. Млади Чехов је весео, безбрижан и тако рећи сличан прхнулој птицици. Своје радове он штампа у хумористичким часописима. Међутим, већ 1888–1889, када му је било свега 27–28 година, појављују се још две његове ствари: „Досадна прича“ и драма „Иванов“, којима је започето ново стваралаштво. Очигледно, у њему се догодио изненадан и оштар прелом, који се у потпуности одразио и у његовим делима. Ми још немамо подробну биографију Чехова и вероватно је никада нећемо ни имати из разлога што таквих биографија у ствари нема – и ја у крајњој мери не могу навести ниједну. Обично нам у животописима приповедају све друго, а не о ономе што би било важно сазнати. Можда ће се некад установити до најситнијих детаља код каквог кројача је Чехов шио себи одело, али вероватно ми никада нећемо сазнати, шта се догодило са Чеховом у времену које је протекло између завршетка његове приче „Степа“ и појаве прве драме. Ако то желимо да дознамо, онда је потребно ослонити се на његова дела и сопствену проницљивост.

„Иванов“ и „Досадна прича“ се мени чине делима, која носе највише аутобиографски карактер. У њима скоро сваки ред рида – и тешко је предпоставити, да би тако могао ридати човек, само гледајући на туђу несрећу. И види се, да се нова, неочекивана невоља свалила као са неба. Она је ту, ње ће бити, а шта са њом чинити – неизвесно је.

У „Иванову“ главни херој пореди себе са исцрпљеним радником-тежаком. Мислим, да нећемо погрешити ако ово поређење применимо на аутора драме. Чехов се преморио,

у то скоро да не може бити сумње. И није се преморио од тешког, великог рада, није га сломио велики подвиг изнад својих снага, већ некакав незнатан, безначајан случај при коме се он спотакао, оклизнуо, пао. И гле, бесмислени, глупи, скоро неприметан случај – и више није било ранијег Чехова, веселог и радосног, није било смешних прича за „Будилник“, већ је стајао суморан и намргођен човек, „преступник“, који је плашио својим речима чак и оне који прошли сито и решето.

Уколико се жели дистанцирање од Чехова и његовог дела, то је лако учинити. У нашем језику имају две чаробне речи: „патолошки“ и њена сестра „ненормални“. Ако се Чехов „сломио“, ми имамо потпуно законско, освештано науком право и свим традицијама да се не слажемо с њим, а нарочито ако је он већ умро и сходно томе, не може бити увређен нашим пренебрегавањем. Ово при жељи дистанцирања од Чехова. Међутим, ако због нечега нема такве жеље, речи „ненормалан“ и „патолошки“ на вас неће произвести никакво дејство. Можда ћете ви поћи даље и покушати да нађете у чеховљевским доживљајима критеријум најнепоколебљивијих истина и претпоставки нашег познања. Трећег излаза нема: или треба одбацити Чехова или постати његов саучесник.

У „Досадној причи“ херој је стари професор; у „Иванову“ херој је млади велепоседник. Међутим, у оба дела тема је једна иста. Професор се преморио и овим је одрезао себе и од свог прошлог живота и од могућности да узима делатно учешће у људским интересовањима; Иванов се такође „сломио“ (исцрпео) и постао сувишан, непотребан човек. Ако би живот био тако устројен, да истовремено са губитком здравља, снага и способности наступа и смрт, стари професор и Иванов не би могли постојати даље ни тренутка. И слепоме је јасно да су они оба разбијени и неприлични за живот. Али по несхватљивим за нас узроцима мудра природа се побринула за подударности следеће врсте: на сваком кораку човек наставља да живи и пошто је потпуно изгубио способност да узима од живота оно, у чему смо ми навикли да видимо његову суштину и смисао. И још што је чудније: код разбијеног човека се обично одузима све, осим способности да увиђа и осећа свој положај. Ако хоћете – мисаоне способности се у таквим случајевима већином истанчавају, изоштравају, нарастају до колосалних размера. Неретко просечан, незнатан, баналан човек, допавши у необични положај Иванов или старог професора, мења се до препознатљивости. У њему се пројављују признаци даровитости, талента, чак генијалности. Ниче је некада поставио следеће питање: може ли магарац бити трагичан? Он га је оставио без одговора, али је на њега одговорио гроф Толстој у „Смрти Ивана Иљича“. Као што се види из Толстојевог описа живота Ивана Иљича, ради се о просечном, обичном човеку, једном од оних, који пролазе свој пут, избегавајући све тешко и проблематично, а забринутим искључиво спокојством и пријатношћу земног постојања. И гле, само што је на њега пирунула хладноћа трагедије – он се сав преобразио. Иван Иљич и његови последњи дани нас не потресају ништа мање од животописа Сократовог или Паскаловог.

Примећујем узгред – и ово ја сматрам врло важним – да се у своме стваралаштву Чехов налазио под утицајем Толстоја и то нарочито под утицајем његових последњих дела. Ово је важно у погледу тога, што на тај начин део „кривице“ Чехова пада на великог писца земље руске. Мени се чини, да није било „Смрти Ивана Иљича“ – не би било ни „Досадне приче“, ни „Иванова“, а ни многих других значајних остварења Чехова. Ово најмање значи да је Чехов позајмио макар и једну реч од свог великог предходника. Код Чехова је било довољно сопственог материјала, и у том смислу њему није била потребна помоћ. Но, једва да би се млади писац одлучио да се појави испред свог страха пред људима са оним мислима, које чине садржај „Досадне приче“. Када је Толстој писао „Смрт Ивана Иљича“, имао је за собом „Рат и мир“, „Ану Каренину“ и чврсту репутацију првокласног уметника. Њему је било све дозвољено. А Чехов је био млад човек, чији се сав лите-

рарни багаж сводио на неколико десетина невеликих прича, које су нашле уточиште на страницама мало познатих и безутицајних периодичних издања. Да Толстој није пробио пут, да није својим примером показао, да је у литератури дозвољено говорити истину, говорити по слободној вољи, Чехов би можда морао да се дуго бори са собом, пре него што би се одлучио на јавну исповест, макар и у форми прича. А и после Толстоја, какву је ужасну борбу морао да издржи Чехов са јавним мњењем! „Зашто он пише своје ужасне приче и драме?“ – питали су се сви. „Зашто писац систематски бира за своје хероје таква стања, из којих нема и апсолутно не може бити никаквог излаза? Шта се може одговорити старом професору и његовој васпитаници Каћи на њихове бескрајне жалопојке?“ То јест, у ствари, има се шта рећи: у литератури је од давнина припремљена велика и разноврсна резерва свих врста општих идеја и погледа на свет, метафизичких и позитивистичких, о којима се учитељу напомиње сваки пут, чим се започну ширити сувише захтевни и узнемирани људски гласови. Но, управо и јесте у томе ствар, што је Чехов и као писац и образован човек, унапред одбацио свемогуће утехе, метафизичке и позитивистичке. Чак ни код Толстоја, који такође није много ценио философске системе, ви нећете сусрести тако оштро изражену одвратност према свакој врсти погледа на свет и идеја, као код Чехова. Он добро зна, да је одређено да се поштују погледи на свет; он сматра своју неспособност приклањања пред ониме што се сматра свегињом међу образованим људима, недостатком, са којим је потребно борити се свим снагама. Он се бори грчевито против њега, али без успеха. Ова борба не само да не приводи ничему, већ обратно, што дуже живи Чехов, тим више слаби над њиме власт високих речи – насупрот сопственог разума и свесне воље. У овоме је најзначајнија и најоригиналнија црта његовог стваралаштва. Истрчавши мало напред, ја ћу већ овде указати на његову комедију „Галеб“, у којој, насупрот свим литеарним принципима, основном радње не служи логички развика страсти, не неизбежна веза између претходног и последичног, већ голи, демонстративно ничим не прикривени случај. Читајући драму, понекад ти се чини да је пред тобом примерак новина са бесконачним низом faits divers[2], нагомиланих један на други без икаквог реда и унапред смишљеног плана. У свему и свуда влада својевољни случај, директно и дрско бацајући изазов свим погледима на свет. У овоме је, кажем, највећа оригиналност Чехова и – чудна помисао – извор свих његових мучних преживљавања. Он није хтео оригиналност, он је улагао натчовечанске напоре да буде као и сви – али не можеш побећи од судбине! Колико је само људи, нарочито међу писцима, који би да искоче из своје коже, само да не буду слични другима и опет се не могу ослободити од шаблона – а Чехов је против своје воље постао својеврстан! Очигледно је да услов својеврности није спремност да се по сваку цену исказују неприхватљиви судови. И најновија и најсмелија мисао може се показати и често се показује банална и досадна. Да би се постало оригиналним, није потребно измислити мисао, већ учини дело, тешко и болно. А пошто људи беже од напора и страдања, онда се обично истински ново рађа у човеку против његове воље.

Изворник: Шестов Л.И. Творчество из ничего (А.П.Чехов), Лань, 2013, 1–4.

Превео: Небојина Ђосовић

[1] «Предјај се, срце моје, сањај свој сурови сан»...Бодлер (преп. Н. Ђ.)

[2] Различитих догађаја – прим. прев.

ЗАДУЖБИНЕ НЕМАЊИЋА И БРАНКОВИЋА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ (У ЦРНОГОРСКОЈ ПЕРИОДИЦИ 1835–1941)

МР ВАСИЉ ЈОВОВИЋ

ПРЕДМЕТ ПИСАЊА У ПЕРИОДИЦИ НА ПРОСТОРУ ДАНАШЊЕ ЦРНЕ ГОРЕ У ПЕРИОДУ ОД 1835. ДО 1941. БИЛИ СУ И МАНАСТИРИ ИЗ ПЕРИОДА СРПСКИХ СРЕДЊОВЈЕКОВНИХ ДИНАСТИЈА НЕМАЊИЋА И БРАНКОВИЋА НА ПОДРУЧЈУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ. ПИСАНО ЈЕ О ПЕЋКОЈ ПАТРИЈАРШИЈИ, ГРАЧАНИЦИ, ДЕЧАНИМА И МАНАСТИРУ ДЕВИЧ.

ПЕЊКА ПАТРИЈАРШИЈА

У тексту који потписује анонимни аутор иницијалима (из Загреба) описана је саборна црква Пење патријаршије.¹ Аутор тачно лоцира положај цркве, на четврт сата западно од Пењи уз ријеку Пењу Бистрицу и наводи да је ова задужбина подигнута када су Кумани продрли у Србију и дошли до Жиче у вријеме архиепископа Арсенија I и краља Уроша Великог (1242–1276), том приликом архиепископ Арсеније Први I је напустио Жичу и склонио се у Пећ, гдје је подигао цркву Св. Спаса (Вознесења Господњег),

а касније када су 1291. Бугари и Татари продрли у Србију, архиепископија је поново премјештена у Пећ и ту остала, а црква Св. Спаса постала је архиепископска столица. Аутор наводи да је за вријеме архиепископа Никодима подигнута са сјеверне стране, непосредно уз цркву Св. Спаса, под једним кровом, црква Св. Димитрија, а са јужне стране црква Успења Св. Богородице и напосљетку најдоња црква Св. Николе. Аутор за цркве Успења Св. Богородице и Св. Николе не зна ко их је зидао ни када.² Аутор наводи да је црква са провалом Турака Османлија порушена, али да је касније обновљена

1 М. М. В., Саборна црква Пењских Патријарха, Зета, календар за 1913, 40–43.

2 М. М. В., Саборна црква Пењских Патријарха, 41; Сједиште архиепископије се премјешта у Пећ после провале Монгола и првог спаљивања Жиче 1284; в. Историја српског народа, I, Београд 1994, 326. (Д. Богдановић)

када је средином XVI вијека обновљена Пећка патријаршија и да се у патријаршијској цркви налазе гробови: Св. Никодима, архиепископа српског, Саве II, патријарха Јоаникија II, патријарха Јеврема, архиепископа Арсенија II, архиепископа Данила и патријарха хаџи Максима.³ На крају аутор закључује: „Сада кад су Срби прегли, да се прену и изнесу свијету на видик све културне споменике своје старе државе, видјеће се да Срби у погледу умног развића, у погледу културе нијесу стојали ниже од тада најобразованијих народа.“⁴

ГРАЧАНИЦА

О манастиру Грачаница има текст у Гласу Црногорца, преузет из Годишњице Николе Чупића, који је написао Јован Х. Веселиновић у облику путописа.⁵ Аутор наводи да се манастир Грачаница налази на лијевој страни Грачаничке ријеке, усред истоименог села. Описујући архитектонски изглед цркве који припада византијском стилу, Веселиновић истиче да је ова задужбина краља Милутина фрескописана, да се налазе фреске које приказују родословно стабло Немањића, фреска ктитора са макетом манастира, као и да је у десном олтару над сазиданим вратима скоро на цијелом зиду исписана Милутинова хрисовуља дата манастиру Грачаница.⁶

ДЕЧАНИ

Један од првих текстова о манастиру Дечани преузет је из часописа Вечерње новости и објављен у Гласу Црногорца.⁷ У тексту стручног карактера учитеља Радула Ивановића обрађен је манастир Дечани.⁸ О манастиру Дечани је писано је у оквиру приказа књиге Леонтије Нинковић

„Браство Лавре Високих Дечана. Његова Борба и рад.“⁹ О Дечанима је писано и у једном публицистичком тексту у Зетском гласнику.¹⁰

Манастир Дечани задужбина је краља Стефана Дечанског и почео се зидати прије битке на Велбужду (1331), а Хрисовуља дечанска је издата после битке на Велбужду. Манастир је довршен до 1335, а живопис је био готов до 1348.¹¹ Манастир је подигнут у славу велике побједе која је ријешила питање превласти на Вардару – битке на Велбужду, која је открила војничку генијалност младог краља Душана „оно што је Тулон био за каријеру Наполеона, Велбужд је био за Душана“.¹²

Ивановић наводи да су Немањићи разумијевајући религиозно национални и државни положај свим силама тежили да подигну што више богомоља широм читаве земље којом сугосподарили, из тих разлога је и краљ Стефан Дечански (1321–1331) подигао манастир Високе Дечане, у мјесту Дечане, крај ријеке Бистрице.¹³ Високе Дечане је градио „Фрад Вита“ (малог брата) протомајстор из Котора, који је манастирску цркву сазидао у облику крста са округлим кубетом на врху. Описујући архитектонски и унутрашњи изглед манастирске цркве, наводи да се са источне стране налазе округлине у којима су црквике Св. Николе и Св. Димитрија. Ивановић наводи и то да је цијела црква у детаљима описана у књизи „Дечански првенац“ од Јеромонаха Гедеона.¹⁴ Описујући врата на манастиру, Ивановић истиче да их има троје, да је на западним насликан Исус Христос Пантократор (у чије име је сазидана црква), на сјеверним вратима је изрезан љиљанима обавијен крст (симбол куће Немањића), на јужним вратима је изрезано Крштење Господње и над њим натпис на црквенословенском који садржи име градитеља Фра Вита, ктитора Стефана Дечанског и годину када је црква сазидана (1335). У припрати су три гробнице са натписом из друге половине XIV вијека.¹⁵ Ивановић наводи да је бијели мермер за градњу манастира вађен из два мајдана у срезу Источком, а карнирани мрамор код Дечанске Бистрице, на пар стотина метара од манастира. На веригама полијелеја изливен је Српски грб у облику крста у чијим угловима стоји по један полумјесец окренут напољу, а над крстом стоји двоглави орао. С десне стране уз стуб стоји стари престо српских царева од бијелог мермера. На престолу је лик Св. Стефана Дечанског.¹⁶ Манастирска црква је посвећена Св. Пантократору (Стефан Дечански чија је ово задужбина био је заточен у Цариграду у манастиру истог имена). Унутар цркве се налазе два гранитна монолита висока 7 метара, а широка 60 см. У припрати се налази гробница са костурницом за браство манастира. Поред ове гробнице, наводи се у тексту, налази се и гробница косовске властеле. Према предању „царица“ Милица

9 Д. Вуксан, Нинковић Леонтије, архим: Браство Лавре Високих Дечана. Његова борба и рад, Записи, 1928, књ. II, св. 5, 301–302.

10 Високи Дечани, Зетски гласник, 8/1936, бр. 1–4, 11.

11 Манастир Дечани, 2; Историја српског народа, I, 643. (Г. Бабић-Ђорђевић)

12 Високи Дечани, 11.

13 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, бр. 4, 1.

14 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, 2; По неким мишљењима у најстаријим сачуваним которским споменицима, писаним 1326–37, за вријеме подизања Дечана, неимар Вито пронађен је у личности презвитера Вите Трифунова Чучола (Чуча), опата которске цркве Св. Марије на Гурдићу, односно манастира женског фрањевачког реда („други ред“) и заступника мале браће („први ред“) манастира Св. Фрања у Котору (на Гурдићу), в. И. Стјепчевић-Р. Ковијанић, Вита Трифунов Которанин, неимар Дечана (По подацима из Државног архива у Котору), Историјски записи, год. VIII, књ. XI, бр. 1–2, Цетиње 1955, 95.

15 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, бр. 6, 6.

16 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, бр. 8, 6.

3 М. М. В., *Саборна црква Пећких Патријарха*, 42.

4 М. М. В., *Саборна црква Пећких Патријарха*, 43.

5 О манастиру Грачаница, Глас Црногорца, XXIV/1895, бр. 15, 2–3.

6 О манастиру Грачаница, бр. 15, 2; У српској умјетности, Лозе Немањића су постале омиљене тек после Грачанице. Сличне слике су очуване у припрагама Пећи (1330–34), Дечана (1346–47), Матеича (послије 1355, до 1360), в. Историја српског народа, I, 488. (Г. Бабић-Ђорђевић); Милутин је из основа обновио манастир Грачаницу сједиште липљанских епископа 1314–15, в. В. Марковић, Православно монаштво и манастири у средњевековној Србији, Београд 2002, 182.

7 Манастир Дечани, Глас Црногорца, XXXI/1902, бр. 24, 2–3.

8 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, Зета, 3/1932, 3/1932, бр. 3, 5; бр. 4, 1–2; бр. 6, 6; бр. 8, 6; бр. 9, 6; бр. 10, 4.

послије Косовског боја донијела је кости косовске властеле и сахранила их у Дечанима, ову су гробницу 1916. опљачкали Аустријанци. Поред ове гробнице налази се гробница једне српске племкиње, удате за једног грчког архонта Пекпала, по имену Марија, сахрањена 1374, која је била сестрична деспота Јована Оливера, управника Велеса. Поред овога налази се и гроб неког Ваниша Алтомановића, који има титулу „деспота“, непозната је особа којој је указано ријетко достојанство да буде сахрањена у царској лаври. На гробу Гргура Остоуша Пекпало налази се у камену једна звијезда, вјероватно по угледу на западне феудалце и била је сигурно знак свјетовног достојанства. За гробницу Стефана Дечанског каже се да је празна.¹⁷

Григорије Цамблак, настојатељ Високих Дечана, који је послје постао владика у Русији и био књижевник онога доба, каже да су за манастир настала тешка времена послје смрти цара Душана, тада су према запису први пут опљачкани Дечани од Ивоја, челника царске удовице.¹⁸ Ивановић наводи тешку судбину православних богомоља за вријеме турских освајања, па и за Дечане каже да су јако настрадали и да их је у јадном стању затекла кнегиња Милица која је примивши калуђерски чин и поставши монахињом Јевгенијом дошла са синовима Стефаном и Вуком у Дечане, те је уложила сав труд и ауторитет, да порушене дјелове поправи, те се спомиње као његова друга основатељка и заштитница.¹⁹

Игуман дечански самостално је управљао манастиром и манастир Дечане је са још тринаест српских манастира имао самоуправу и игумани тих манастира били су у рангу епископа.²⁰ Игумани Дечана били су: Арсеније 1330–1348; Данило 1349–?, Јефрем ? –1378, 1379–1391; Варлаам 1392–1401; Григорије 1402–1416; ? 1417–1493; Јефтимије 1494–1535

и други.²¹ У тексту се каже да је на манастирским имањима било 250 кућа, а да је по Законику цара Душана на сваких 50 кућа долазило по један монах, те су Дечани за вријеме цара Душана имали око 122 монаха.²²

ДЕВИЧ

У тексту стручног карактера Андрија Јовићевић је писао о манастиру Девич, који се налази на 11 km од колског пута Пећ – Косовска Митровица, недалеко од ријеке КLINE, која протиче кроз Дреничко поље, поред варошице Србице. Јовићевић наводи да је манастир по предању подигао деспот Ђурађ Бранковић и посветио је Ваведуњу Св. Богородице. Јовићевић истиче да је монах Јоаникије овдје излијечио кћерку деспота Ђурађа и да је он на захвалност Богу, подигао овдје манастир. Јовићевић сматра да је монах Јоаникије који је као млад био у манастиру Црна Река, са братством подигао манастир Девич, гдје је и сахрањен.²³ Јовићевић даје архитектонски опис цркве²⁴ и наводи да су се у црквеној ризници чували многи вриједни рукописи и старе књиге, наводећи М. С. Милојевића да је овдје 1872. било преко 100 писаних књига и око 10 књига из штампарије Божидара Вуковића, многе књиге су биле из XI–XII вијека, један апостол од 1089, јеванђеље од 1127, пролог од 1145, номоканон од 1227, љетопис о српским владарима од XI вијека до 1361.²⁵

Андрија Јовићевић наглашава да се „српске земље поносе са великим бројем цркава и манастира, које су градили Немањићи по својој држави из велике побожности и страхопоштовања према Богу, а и са намјером да би се њихов народ – Срби, одржавао у православној вјери, молећи се Богу у овим светим обитељима.“²⁶

17 Високи Дечани, 11.

18 Високи Дечани, 11.

19 Р. Ивановић, Манастир Високи Дечани, бр. 9, 6.

20 Манастир Дечани, бр. 24, 3.

21 Д. Вуксан, Нинковић Леонтије, архим: Браство Лавре Високих Дечана. Његова борба и рад, Записи, 1931, књ. II, св. 5, 301–302.

22 Високи Дечани, бр. 1–4, 11.

23 А. Јовићевић, Манастир Девич, Зетски гласник, XII/1940, бр. 836, 2.

24 А. Јовићевић, Манастир Девич, 2.

25 А. Јовићевић, Манастир Девич, 2.

26 А. Јовићевић, Опис манастира Мораче, Просвјета, II/1893, св. II, 84.

СВЕТИЊЕ И СВЕТИЛИШТА ВЕЛИМЉА И ШИРЕГ ПРОСТОРА БАЊАНА СУ НАШЛИ ДОСТОЈНО МЈЕСТО У ЗАПАЖАЊИМА БРОЈНИХ ПУТОПИСАЦА, ИСТОРИОГРАФА, ГЕОГРАФА, АРХЕОЛОГА И ДРУГИХ ДОБРИХ НАМЈЕРНИКА, КОЈИ СУ ОВЕ ЗНАМЕНИТЕ ПРОСТОРЕ ПОХОДИЛИ У ЗАВРШНИМ ДЕЦЕНИЈАМА XIX ВИЈЕКА.

СВЕТИЊЕ И СВЕТИЛИШТА ВЕЛИМЉА И ОКОЛИНЕ

ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР ХАЏИ ДРАГАН КРУШИЋ

Сваки већи засеок у Бањанима је препознат по неком светом храму, или некој старини или светилишту. Зато је то свештено јато сакралних објеката „начичканих“ у велимској вали и на свеукупној бањанској територији јако занимало све знатигељнике, путописце и разне репортере који су пратили Сјеверну војску на своме витешкоме походу у Херцеговину. Ово долази до изражаја када су се почетком јула 1876. на Велимљу нашли многи угледни мемоаристи, списатељи, историографи, званични или незванични пратиоци Сјеверне црногорске војске и књаза Николе.

Општи је закључак да су сви поменути истраживачи Велимље, као бањанско средиште и свеукупно бањанско племе доживљавали као богомдаровани свештени простор који обилује значајним остацима старих културних епоха, надгробних споменика и цркава. Када су у питању велимске и бањанске цркве, раније нам је свој утисак саопштио Арса Пајевић, војвођански родољуб и публицист, који је своја сјећања из времена ратних година у Црној Гори и Херцеговини сабрао и објавио у познатој књизи „Успомене из Црне Горе и Херцеговине“ 1881. Репринт издање, 1999. (171)

Пратећи црногорску војску на путу у Херцеговину и књаза Николу обрешће се Пајевић почетком јула 1876. на Велимљу о чему ће записати: „У тој, попут мора, пустој и непрегледној равници, као неке оазе, уздижу се мали брежуљци на којима се према сунчаној жези свјетлуцају црквике побожних Бањана.“ (Исто)

Поменути путописац и новинар оставио нам је свједочанство да је краљ Никола са својом Сјеверном војском, при поласку на Херцеговину, 4. јула 1876, ноћио на Почивалима и да је ујутро 5. јула била служба у храму Св. Саве (Арса Пајевић, Из Црне Горе и Херцеговине, репринт издање 1999. (171–172). То у свом дневнику потврђује и Нико Мартиновић, пратилац Господаров (Р. Миловић, Саге о Бањанима, Никшић, 2014, 93)

Та емотивна наклоност војвођанског публицисте и издавача према Бањанима условила је да не заборави да нас подсети на

грозд бањанских цркава, идући од Штрбаца ка Црном куку. Морао је видјети мудри истраживач цркву Св. Ђорђа у Штрпцима, Аранђелову, већ обновљену бањанску саборну цркву код Велимља, цркву Св. Саве на Почивалима, гдје је војвођанин како смо претходно и рекли ноћио са књазом Николом. Опсег видног лука понио га је да види и подљутске цркве Св. Госпође на Кадаруши, и Св. Николе у Миловићима. У видном пољу била му је и црква Св. Јована у Клењу, па цркве у Реновцу и Мацаварам. На овом поменутом сакралном простору га је дочекало пет цркава и једно црквиште.

Имајући све ово у виду можемо констатовати да историографска, етнографска и географска литература није забиљежила да је икад један публициста уочио овакву згуснутост сакралних објеката на тако једном малом простору Велимља као племенског центра Бањана, као што је то уочио овај познати културни посленик.

Велики руски научник Павел Аполонович Ровински током свог троеценијског боравка у Црној Гори нашао је времена да посјети Бањане и његове знаменитости. И овај научник, као и већ претходно поменути Пајевић, уочио је на тако малом просторуту велику згуснутост сакралних и споменичких објеката, што ће репрезентовати у тому, IV студије свог капиталног дјела „Црна Гора у прошлости и садашњости“, том IV, Цетиње, 1994.

На пропутовању кроз Бањане овај знаменити Рус ће свакако обићи прастаро насеље звано Велимље културно, духовно и историјско средиште секоликог Бањанског племена. У ову централну бањанску варош „Павле Рус“ је приспио након обиласка манастира Косијерево. Тачно вријеме посјете се не зна. Вјероватно, негдје иза 1885.

Пишући о манастиру Косијерево, он између осталог каже: „Прије неколико година у тај манастир пренешене су мошти српског архиепископа Арсенија“ (Црна Гора у прошлости и садашњости, том IV, 436)

Даље записује: „Од Враћеновића смо napravили специјалну екскурзију до Коравлице и Петровића на граници Херцеговине и отуда на Велимље у Бањанима. Овдје смо прели два дана и разгледали читаву околину на истоку до Бјелановића (Приградина), на југу до Тупана, на западу до Врбице и усред тога краја Љут, Заљут и Подљут, гдје су сва гробља стара. Осим плоча ту се налазе и такозвани сандуци – у облику саркофага, и у исто вријеме много плоча са уклесаним крстовима најразличитијег облика и крстова без плоча.“ (495) Кад су бањанске цркве у питању, он ће обићи и значајну цркву Св. Архангела (саборну) и бавити се конкретним остацима материјалне културе везаним за овај значајни сакрални објекат (494)

На овом богоугодном путу кроз Бањане, по повратку из Велимља, када је био у Миловићима и Подљуту није заобишао ни значајни локалитет звани Ријечане. Гласовити истраживач записује сљедеће: „А овдје су некада живјели и Римљани, судећи по споменицима у Ријечанима, који су из њих остали, на што смо већ указали.“ (495)

Велимски и свебањански сакрални споменици су незаобилазни у етнографским радовима и других познатих историчара Андрије Лубурића, Светозара Томића и Леонтија Нинковића. Сваки од њих ће на свој начин истицати културно-историјско наслеђе Бањана и Велимља онако како су они то видјели.

Светозар Томић у свом дјелу током свог боравка почетком XX вијека у Бањанина најбоље је описао некрополу стећака на локалитету Гробље. Ту ће описати „стара гробља“ како их он назива. Ово гробље он описује под именом „гробља код кућа Елезовића“. Добро га је означио. Кућа овога бањанског братства је ту, у комшилуку са братственицима Миловићима. Томић каже да је гробље састављено из три групе. „У првој групи има осам гробова савеликим надгробним плочама. На дну те плоче стоје надгробни споменици, то су велики квадрати намјештени усред надгробних плоча“. Даље каже: „Друга група гробова је на неколико корака удаљена од прве. Ту има 56 гробова ако не и више. Трећа група гробова је за неколико корака удаљена од друге, ту има само један гроб“. (Светозар Томић, „Дробњак, Пива, Бањани“, ЦИД Подгорица, 2000, 340–341) Добро је Томић прије читав вијек сагледавао ово гробље. Тако је и данас. Бавиће се изучавањем стећака на простору Бањана разни истраживачи и касније па и у данашње вријеме. Примјера ради, појавио се недавно у дневном листу „Вијести“ фељтон „Стећци у Црној Гори“, аутора Предрага Малбаше и Тијане Самарцић. За овај локалитет стећака пишу: „На локалитету Гробље код цркве Св. Николе у селу Миловићи око 3 километра западно од Велимља, сачувано је 80 стећака. Сви примјерци су у облику сандука, изузев једног који има облик шљеменика. Они су углавном добре израде и очуваности. Оријентисани су у правцу исток-запад. Кресани украс чине повијене лозице са трolistима, розете, обични стилизовани крстови, аркаде, ромбоидне мреже итд.“ (Малбаша/Самарцић) Некропола „Гробље“ удаљена је од братственичке цркве Миловића око 200 метара, што су уочили и наведени истраживачи, али овдје црква није подигнута на самој некрополи, што је случај са више цркава у Бањанима. Напоменућемо да је мајдан гдје су вађене камене гromaде за надгробне споменике или како се то у Бањанима каже „пентар“ био недалеко од мјеста градње, на завршетку кршевите Заљуте.

Описивана некропола стећака, је свакако највећа на простору Бањана. Стећци на неким другим локалитетима су раскошније израде, као они на примјер у близини, код цркве Св. Арханђела Михаила, код варошице Велимље, па и још понегдје, али је ово сигурно највећа некропола на ширем простору. Говори у прилог томе и литерарна обрада ове некрополе бројних истраживача: П. А. Ровинског, Светозара Томића, М. Вучинића, Слободана Раичевића, Гојка М. Килибарде, Предага Малбаше, Тијане Самарцић и др.

Друга значајна скупина стећака у Велимљу је у порти цркве Св. Арханђела Михаила непун километар сјевероисточно од варошице Велимље. Овдје се ради о репрезентивним стећцима (6 плоча, 2 сандука и један шљеменик). Овдје се величином и љепотом израде истичу сандуци. Одмотивасесусрећеи символ хришћанства Часни Крст Господњи. Ваља напоменути да су стећци са украсним натписима уграђени у зидове ове цркве. Репрезентативни примјерци стећака са ових локалитета били су предмет стручног описа више истраживача, што говори и знатна литература која помиње ову некрополу. На Почивалима, код цркве Св. Саве, постојало је шест стећака у облику сандука. Слободан Раичевић уочава да су добре израде, дјелимично оштећени и помјерени са првобитног мјеста. Неки су уграђени у зидове постојећег храма. Сви стећци оријентисани су правцем исток-запад. (Раичевић, 120)

На подручју Велимља нијесу уочене друге некрополе, осим што се у зиду цркве Св. Јована у Клењу налазе узидани стећци. Ови стећци су по свој прилици припадали мањој некрополи која се налазила у близини цркве. С обзиром на величину некрополе нијесу остали примјерци стећака у црквеној околини.

Значајно је напоменути да двије цркве из велимског сеоског опсега, црква Св. Арханђела Михаила (саборна) и црква Св. Саве на Почивалима налазе запажено мјесто у публицистичким радовима историчара умјетности, историографа и лаичких истраживача бањанског културно-историјског наслеђа.

Треба рећи да су ове двије бањанско-велимске цркве уврстиле простор Бањана у значајне сакралне споменике широког простора старих жупа Тетрархије: Травуније, Подгорја, Дукље и Захумља. О томе говоре и записи многих запажених истраживача, који ће се бавити изучавањем сакралних споменика наше прошлости на простору Жупе Оногошт и сусједних јој Жупа.

Од бањанских црквених споменика ове двије велимске цркве истиче и познати црногорски научник Павле Мијовић. Бавиће се овим велимским храмовима и већ поменути истраживач Слободан Раичевић у свом монографском раду о споменицима у старој жупи Оногошт.

Кад су у питању цркве на простору широког велимског села морамо се дотаћи и истраживања косијеревског духовника Леонтија Нинковића. Бавио се овај косијеревски јеромонах прошлости Бањана и о томе писао тамо гдје му је било доступно. У једном од својих радова „Старине у Бањанима“, записаће: „Међу осталим мјестима бањске области, која обилују старинама, видно мјесто заузима Велимље са својом околином. Оно је начичкано црквама, каменим и мраморним плочама разнога облика, а које нам дају наслућивати (пошто на већини њих нема натписа), да под њима почивају висока и знатна лица свога времена.

Ова начичканост црквама, гробљима и порушеним градовима (као Русеновац и др.) наводе нас на мисао, да је Велимље, у старије доба играло важну улогу, у својој области; да је на њему и околина му станао повиши број српске властеле. У противном случају, тешко би се објаснило откуд оволико црква у блиском растојању, откуд она средњовјековна гробља с каменим плочама и лијепим мрамором? Тим би мање било свега овога накита, што ондашњи себри нијесу били у стању подизати цркве ни овако лијепе гробне споменике. А да је који и био у стању, то – према ондашњим друштвеним одношајима – није допуштено од стране српске властеле, да се себар са властелином такмичи, ма у чему то било.

Блиско растојање црква, подвојеност гробља на најљепшим и највиднијим мјестима даје нам повода озбиљној претпоставци, да је међу том властелом владао друштвени антагонизам и утакмица: ко ће више црква начинити на својој баштини, за се и своје себре, а ко видније мјесто изабрати за сахрањивање својих преминулих чланова и љепши му споменик на гробу подићи.

Ово се исто опажа и у осталим саставним областима старе травунске државе.“ (Леонтије Нинковић, 86)

У овом дјелу поменути архимандрит и писац оставиће нам лијеп запис о цркви Св. Саве на Почивалима и о знаменитој средњовјековној гробној плочи која се налазила са сјеверне стране цркве у близини олтара. Имајући у виду велики значај овог записа пренијемо га у цјелини: „Сјеверо-источно од Велимља за непун сат хода – идући планини Његошу – налази се мало сеоце Почивала са црквом храма св. Саве, првога српскога просвјетитеља. Црква је из старијега доба и врло укусно рађена. Особито јој је унутрашњост лијепо рађена и деликатно изведена на основу чега и мислимо, да ју је зидао, неки властелин од укуса јер се својим унутрашњим распоредом издваја изнад обичних сеоских црква свога мјеста. У цркви је живопис врло лијеп и носи обиљежје светогорске школе, Црква је била запустјела усјед турскога притиска, те су поједине живописне групе веома оштећене, премда их има и врло добро очуваних. Сељаци је сада оправљају с поља, марљиво чувајући унутрашњи распоред са очуваним живописним групама, што им служи на похвалу. Но, пошто сам у хитњи ту да прошао то нијесам имао времена да распитам сељаке за традицију о градњи ове лијепе цркве, па с обзиром на то, о томе овдје не могу рећи ништа. То остављам за другу прилику.

Са сјеверне стране цркве, у близини олтара налази се једна средњовјековна гробна плоча са слиједећим натписом: „Асе лежи раб Божи Херак Мисалић“.

Овај натпис није до сада објелодањен, јер је гробница с малим изузетком била затрпана земљом.

Чим сам овај натпис прочитао, одмах сам створио закључак: да има јакога основа за претпоставку, да је овај Херак родоначалник многоразгранате Хераковића породице испод планине Његоша, и да су се до Херака прозивали „Мисалићи“. Овај мој закључак потврдили су и неки сељаци из тога села увјеравајући ме, да је колијевка Хераковића село Мужојевина, четврт сата сјеверо-источно од ове црквице.

С обзиром на овај натпис сматрам за потребно, да овдје истакнем мишљење тројице научењака, који су писали о старијем мјесту становања породице Хераковића, да се види, уколико се у томе слажу и на што се који ослања.

Покојни Медаковић штампао је традицију породице Хераковића, која говори: да су старином из Зенице у Босни; да су преселили из Зенице под Травник; испод Травника у неко мјесто у Херцеговину; отуд под планину Његош, а испод Његоша на Његуше. У традицији се тврди, да су на Његуше преселила два брата: Херак и Раич; да су од Херака Петровићи-

Његоши (данашња владајућа династија) и Поповићи, а од Раича братство Раичевића на Његушима, као и то, да су се преселили испод Његоша на Његуше у доба Иванбегово.“ (87)

У истоме дјелу поменути аутор је записао за храм на Горњем Тупану, задужбини братства Комненовић следеће: „На Тупану у Бањанима налази се црква, храм св. Јована Крститеља, задужбина браће Комненовића из почетка XVI вијека. Више црквених врата на једном камену налази се слиједећи натпис: „Сти храм Јована Крститеља: соградише Браћа Комненовићи на 1510: г. Понов храма исти Комненовићи на 1896.г.“

Као што се види из додатка у натпису цркву су обновили браћа Комненовићи год. 1896. и том приликом слова у старом натпису поправили, што није требало, ради старине. Али су ипак слова и поред поправке задржала први облик.

У непосредној близини цркве налази се један бунар за кога традиција Комненовића говори, да су га градили браћа Комненовићи, у исто доба, када и цркву и да су се по свршетку радње с мајсторима посвађали, те их мачевима исјекли, па да им је од тада у свему пошло сунуврат.

Да ли су ови Комненовићи огранак од племићке породице Комненовића – Шпана, чија је кнежина била око Авлоне и Каниже Арнаутске, а касније кула на Дољанима, код Подгорице, о којима је писано у „Гласнику“ XI, 269. О томе нећу овдје расправљати јер немам потребних докумената при руци, само напомињем, да није искључена могућност.“ (исто, 87)

О овом светом сазвежђу велимских и бањанских црквава записао је Радомир Ристов Миловић следеће: „Кратак приказ велимских храмова гледаних из визуре данашње пролазности овим крајем, почнимо од саборне цркве Св. Арханђела. Сјеверо-источно од ње, на непун километар је црква Св. Саве на Почивалима, највјероватније најстарија бањанска црква, братственички храм Матовића и Крушића. На непун два километра према сјеверо-западу је црква Св. Јована у Клењу; братственичка црква Миљанића. У атару братства Миловића је на отприлике истом одстојању и црква Св. Николе. Мало даље према југозападу је црква Св. Госпође, недавно обновљена; гробљанска црква братства Бијеловића и Радојевића. На триста метара удаљености од цркве Св. Николе је црквистице, остатак некадашњег храма, непознатог градитеља и свеца коме је храм посвећен. Ово је мистериозни споменик прошлости овог краја чије тајне крију одговоре на многа питања из историје данашњих братстава која живе на овом простору. Овоме скупу од шест бањанских, велимских црква, врло су блиске и црква Св. Николе у Копривицама, Св. Јована у Мацаварама, Св. Ђорђа у Штрпцима и Св. Јована на Горњем Тупану. Све заједно чине јединствени скуп бањанских споменика, који обликовају племенску прошлост и говоре више но многи други извори о старости, постојању и снази племена Бањана, простртог на каменитој висоравни, које су вада дотицале све невоље и муке које је историјска збиља доносила на ове просторе.“ (Радомир Миловић, 388)

ЛИТЕРАТУРА

- Лубурић, А.: Архив Србије, АС ЗАЛ.
 Малбаша, Предраг и Тијана Самарџић, Стећци у Црној Гори, фељтон бр. наставак 14, „Вијести“, 28. јула 2010.
 Мијовић, Павле: Типологија Црквених споменика Црне Горе, ЦАНУ, Подгорица, 1996.
 Миловић др Радомир Ристов: Миловићи из Бањана – Трагом петовјековне прошлости братства, Никшић, 2015.
 Нинковић, Леонтије: Старине у Бањанима, „Дан“, 1912, 83–88.
 Пајевић, Арсо: Из Црне Горе и Херцеговине, Нови Сад, 1891, репринт издање, 1999.
 Раичевић, Слободан: Споменици у старој жупи, Оногошт, Београд, 1992.
 Ровински, П.А.: Црна Гора у прошлости и садашњости, том IV, Цетиње, 1994.
 Томић, Светозар, Дробњак, Пива, Бањани, ЦИД, Подгорица, 2000.

ПОСЈЕТА РУМУНИЈИ

МОШТИ СВЕТОГ АПОСТОЛА И ЈЕВАНЂЕЛИСТЕ ЛУКЕ ИЗ МАНАСТИРА КОСИЈЕРЕВО СТИГЛЕ НА ПОКЛОЊЕЊЕ У ЕПАРХИЈУ КАРАНСЕБЕШКУ

Уочи празника Покрова Пресвете Богородице, у сриједу 30. септембра 2015, у Саборну цркву Васкрсења Христовог Карансебешу, стигле су на поклоњење вјернима мошти Светог апостола и јеванђелисте Луке из манастира Косијерево.

Светиња је у Епархију карансебешку стигла у пратњи делегације на чијем челу је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

Преосвећеног Епископа Јоаникија, са члановима делегације из наше Епархије, дочекао је у вечерњим часовима Његово Преосвештенство Епископ карансебешки Г. Лукијан са бројним свештенством и великим бројем вјерног народа из града и околних мјеста.

Након величанственог и срдечног дочека мошти Светог Луке су унијете у Саборни храм Васкрсења Христовог на поклоњење вјерницима.

Ово је узвратна посјета Владике Јоаникија Епархији карансебешкој, након што је, прошле године поводом празника Рођења Пресвете Богородице, Преосвећени епископ Лукијан посјетио Црну Гору и нашу Епархију.

На срдечној добродошлици Његовом Преосвештенству Епископу Лукијану, свештенству и вјерујућем народу захвалио је Владика будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

БРАТИМЉЕЊЕ У ВЈЕЧНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА

Уоквиру посјете Епархији карансебешкој у четвртак 1. октобра, Преосвећена Господа Епископи карансебешки Лукијан и будимљанско-никшићки Јоаникије служили су Свету Архијерејску Литургију у манастиру Калугара. Саслуживало је бројно свештенство и монаштво, уз молитвено учешће великог броја вјерног народа.

Литургијско сабрање увеличао је радостан чин братимљења манастира Калугара и Косијерево, одакле су на поклоњење вјерницима Православне Румунске Цркве донесене мошти Светог апостола и јеванђелисте Луке, највећа светиња Епархије будимљанско-никшићке. Чин братимљења благословили су надлежни Архијереји обје Епископије, а присутни су били и настојатељи поменутих манастира.

Манастир Калугара, који је смјештен високо у Марилским планинама, један је од значајнијих манастира Епархије карансебешке. Посвећен је празнику Покрова Пресвете Богородице. Посјећује га на хиљаде вјерника, који са вјером, љубављу и молитвом приступају Чудотворној икони Пресвете Богородице.

ЛИТУРГИЈСКО САБРАЊЕ У САБОРНОМ ХРАМУ ЕПАРХИЈЕ КАРАНСЕБЕШКЕ

У 18. недјељу по Духовима, на Оданије Воздвижења, 4. октобра 2015, служена је Света Архијерејска Литургија у Саборном храму Епископије у Карансебешу.

Свету Архијерејску Литургију у Саборној цркви Васкрсења Христовог у Карансебешу служили су Њихова Преосвештенства Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије и Епископ карансебешки Г. Лукијан уз саслужење више свештенослужитеља и у молитвеном присуству бројних вјерника.

Током светог богослужења Преосвећени владика Јоаникије се обратио ријечима архипастирске бесједе, захваливши Господу Богу Који нам, кроз јединство светог Православља, даје да будемо свјетлост свијету. У знак сјећања на заједничке молитве, које су протеклих дана узносили Господу и Пресветој Богородици, Владике су уручиле пригодне поклоне.

ЕПИСКОП ЈОАНИКИЈЕ ОДРЖАО ПРЕДАВАЊЕ ТОКОМ ПОСЈЕТЕ КАРАНСЕБЕШКОЈ ЕПАРХИЈИ

У недјељу 4. октобра 2015, у послеподневним часовима, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије одржао је предавање у препуној сали „Епископ Елија Мирон Крстеа“ Епархијског центра Епископије карансебешке у Румунији.

Истог дана у послеподневним часовима делегација из Епархије будимљанско-никшићке, на челу са Преосвећеним Владиком Јоаникијем, посјетила је Саборни храм Светог великомученика Георгија и цркву Рођења Светог Јована Крститеља у Карансебешу.

Поводом посјете Владике будимљанско-никшићког Епархије карансебешкој уприличен је пригодан културно-духовни програм у оквиру кога је предавање одржао Његово Преосвештенство Епископ Јоаникије. Предавање је било посвећено теми „Живот монаха српског народа у вријеме отоманске окупације“.

Пјевао је хор свештенства и ђаконства из Саборног храма Васкрсења Господњег из Карансебеша, одржавши концерт духовне музике.

Вечери су присуствовали монаси из манастира Калугара, као и бројни вјерници, богослови и студенти обје ове теолошке институције из Карансебеша.

На крају вечери Љубица Рајкић, директор Центра за заштиту споменика културе у планинском Банату, у Румунији, добила је орден „Крст Епископа Елија Мирон Крстеа“ за мирјане.

СВЕТА АРХИЈЕРЕЈСКА ЛИТУРГИЈА У БЕЗДИНУ

На дан када наша Света Српска Православна црква празнује Светог свештеноченика Фоку и Светог пророка Јону, 5. октобра 2015, Њихова Преосвештенства Епископ будимски Г. Лукијан и Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служили су са свештенством и свештенмонашством ових двију епархија Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ваведења Пресвете Богородице у Бездину у Румунији.

Бездин је манастир Српске православне цркве у Румунији, у округу Арадском. Манастир је посвећен Великој Госпојини (Успењу Пресвете Богородице). Бездин се налази у крајње западном дијелу Румуније, у Поморишју, на 36 километара западно од Арада, који са Темишваром је најзападнији велики град у држави.

Информативна служба ЕБН

НИКИТА

МИЛУТИН МИЋОВИЋ

Ако се сам текст не напише, ти га не можеш написати. Као да сам некад негде чуо такву заповијест. Не од некога, него више од никога, или, – од не знам кога? У оном момету кад душа севне на другу страну, неким кањоном, као да изиђе зачас из овог свијета. – Или, туда неки лаки писмоноша дође, само да донесе такву вијест, такву заповијест? Што је мање реалан такав доносилац, што мање знаш у каквим се околностима то десило, тиме су те ријечи дубљег значења, и дубље обавезе. Не знамо од кога смо их чули, али смо их чули и примили.

Не треба човјеку много, да посумња у сву реалност свијета. И тада кад посумња у реалност свијета, као да се нечега дубљег дотиче, чак, нечег реалнијег?!

Увиди човјек, прогледа ли мало на другу страну, каква је казна живјети потпуно „сједињен са реалним свијетом“. С реалним свијетом, човјек не може бити „сједињен“, – реалним свијетом човјек може само бити окован и утамничен.

Па, сад би могли на ову тему да полемишемо до зоре. Као и што полемишемо. Свака душа полемише на ову тему. Сама са собом. Више ноћу него дању. Више дању, кад се смркне и ухвати тјескоба од свега, – више ноћу, кад се увиди, да реални дневни послови воде душу у нешто што највише личи на добровољно ропство.

Не може се душа зазидати у овај свијет, – говорио је један мистик, – остане увијек мали отвор, па макар као кроз сламку. У томе је наша мука. И нека могућност, којој најчешће не излазимо на сусрет.

Најчешће су душе које никад нијесу изишле на сусрет оном што их најдубље додирне, најмилије и најужасније потресе. Дивно је сједети у канцеларији, имати „пуне руке посла“, да душа нема времена за такве провокацијске и глупости. Али душа „нађе времена“ и кад га нема. И кад „црква од посла“, пробије се однекуд таква провокација, такав призив. Јер се тим „разговором, магновеним и нереалним“ одмара од грубих задатака и обавеза. И сања слободу, сједињење, лакоћу и прозрачност сусштог постојања.

Зато је душа – душа, – мученица и радосница, говорио је исти.

У руској историји и религији има много узбудљивих судбина, карактера, ликова, који не губе надањујућу моћ.

Па, рецимо, чудни односи између јуродивог Василија Блаженог и цара Ивана Грозног! Па Иванушка је био „страх и трепет“ за моћнике овог свијета, али је треперио пред јуродивим Василијем, који му је доносио за Велики Петак черек крвавог меса, и бацао пред њега, с ријечима: Једи, Иванушка, боље и на Велики петак да једеш говеђе месо, него што у мрсне дане једеш људско“. Цар се није смио супротставити провокацијама јуродивога. Вук је пред јуродивим, који га је гледао у душу, постајао јагње!

Цар је био обавезан да присуствује служби кад служи московски патријарх, и имао је, тик испред олтара своје почасно мјесто – „царски трон“. Једном, док је цар Иван био много брижан, – између осталог градио је дворца на Врпчјем брду код Москве. Сједећи у свом трону испред олтара, цар није пратио литургију, него је у мислима шетао по Врпчјем брду, надгледајући радове на дворцу. На свету службу дође и јуродиви Василије, али се прикрије од цара у неки хошак. Послије службе, искочи пред цара и упита га: „Иванушка, што нијеси био на служби“, – Ја сам био, али тебе нијесам видио, одговори цар. – Не, ја сам сад с Врпчјег брда, и видио сам те тамо како замишљен шетао, бринући бриге овога свијета, не мислећи на Бога“. И тако...

Једнога кнеза, именованог Никиту, Руси називају „тишајши“ (што би значило – најтиши). Никита тишајши је био страхан ратник, лављег срца. Дуго и сретно војевао против Татара, источних кагана, али и против Швеђана. Непобједиви Никита, на кога „зрно није хтјело“, исписао је мачем многе пobjеде. А кад је одвојевао своје, повукао се у тишину. Није формално примио „духовни постриг“, али јесте стварно. Послије бурног живота у свијету, закорачио је у други свијет, у свијет тишине, ћутања и мисли.

Који су посјећивали Никиту, суретали су се са чудом: човјек лав, постао је јагње. Као да му се гвоздено срце растопило, а жеђ за борбом, постала жеђ за тишином. Његови познаници су га искушавали, питајући га за неке догађаје, и разагнали сумње да је све заборавио. Никита ништа није заборавио, али га је нови живот преобразио, – тишином и ћутањем, извео из овог свијета.

ЗАБОРАВЉЕНИ ПИСАЦ: ВИРГИЛ ГЕОРГИУ

DOMINIQUE ACHARD

Чињеница је да свако зна барем име чувеног филма Анрија Вернеја „25-ти час“, у којем је главног јунака глумио Ентони Квин (1966).

Виргил Георгиу рођен је у мјесту Valea Albă, селу у области Râzboieni, у Румунији. Његов отац, као и његови преци био је православни свештеник Румунске патријаршије у Petricani. Породица га је најприје предодредила за богословију и свештенички позив, али је од тога морао да одустане у недостатку новца.

Од 1928. до 1936. учио је војну школу у Chişinău. Током овог периода пише пјесме од којих су неке објављене у новинама. 1936. прави прве књижевне кораке. Живи од разних ситних послова и похађа студије на Филозофском факултету у Букурешту. 1939. се жени са Екатерином Бурбеа. 1940. добија Краљевску награду за поезију, за збирку „Калиграфије на снијегу“. За вријеме владавине генерала Јона Антонескуа ради као дипломата у периоду између 1942. и 1943. у секретаријату министарства иностраних послова Румуније. 1943. добио је мјесто културног аташеа у Загребу. У Хрватској је на радију чуо, у ноћи 23. августа 1944, проглас краља Михаила о безусловној капитулацији Румуније пред Црвеном армијом. То је почетак 45-годишњег терора и сервилности за Румуне.

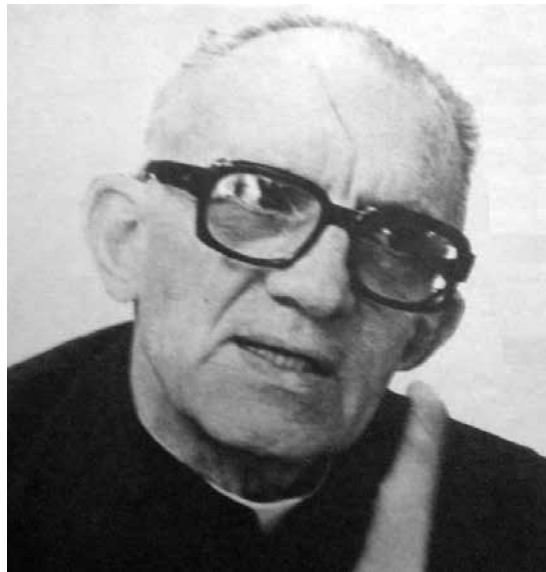
Због уласка трупа Црвене армије у Румунију, он одлази 1944. у добровољни егзил. 1945. су он и његова супруга ухапшени од стране Американаца под тврдњом да су „непријатељи Савјета и непријатељи Американаца“.

Ослобођени су 1947. и настанили су се у Хајделбергу, и живјели у изузетно лошим условима. Виргил се уписује на Теолошки факултет и почиње да пише и учи. Али, исцрпљен је глађу и његово здравље је крхко.

1948, након три безуспјешна покушаја, прешли су француску границу. У Хајделбергу, неколико мјесеци након ослобођења, В. Георгиу је написао „25-ти час“.

У Париз долази са својим рукописом. Философ и писац, Габриел Марсел, књижевни директор у издавачкој кући „Плон“ (Plon), сазнаје за рукопис и тражи хитан превод на француски. Књига, за коју је Г. Марсел написао фантастичан предговор појављује се у књижарама у прољеће 1949. Књига је врло брзо преведена и на остале језике и објављена по цијелом свијету, сем у земљама иза „гвоздене завјесе“.

1952. је покренута снажна новинска кампања против Георгиуа. Апсурдно, али, оптужен је за антисемитизам. Подстицај је стигао из Букурешта.

Да би дискредитовали писца који смета, служе се неким одласцима – овог, прије младалачког духа него духа злих намјера – из његових репортажа са руског фронта, објављених 1942. Штампана тим поводом преко ноћи измишља разне клевете. Марсел позива Виргила и тражи му да јавно демантује гласине, што овај одбија. Наступа период захлађења међу њима двојицом, а Марсел чак захтијева повлачење његовог предговора из посљедњих издања „25-ог часа“. То је тежак период у пишевој каријери. Коначно, овај жестоки талас је спласнуо, остављајући за собом извјесне посљедице. 1967. Анри Вернеј снима филм на основу овог дјела, са Ентони Кином у улози свештениковог сина Трајана, који схвата да је 25-ти час стигао.

23. маја 1968. Виргил Георгиу је рукоположен за свештеника Румунске православне цркве у Паризу. 1966. Румунски патријарх му додјељује крст Румунске патријаршије, за његове литургијске и књижевне заслуге.

Виргил Георгиу је умро 22. Јуна 1992. у Паризу, гдје је сахрањен, на гробљу Паси (Passy).

Са француског: Драгана Маројевић

Изворник: *Un écrivain oublié: Virgil Gheorghiu, Librairie El Camino, Année 1, Numéro 5, décembre 2010, 1-3.*

НЕКА МЕ ВЕЋ ЈЕДНОМ ОПЕВАЈУ

ПРОТОЈЕРЕЈ НИКОЛА МИЛОВИЋ

Престао сам са оваквим записима али просто не могу да одолим а да не забележим свој ноћашњи сан.

Дакле, сањам да сам умро. Налазим се у цркви, у олтару (не моје мртво тело, њега не видим, него оно што могу да назовем – ја). Олтар је испуњен свештеницима, брод цркве врви од народа. Никога не познајем осим Јелене. Невидљив сам и нечујан за све осим за њу.

Неким неприличним чудом, и она је у олтару. Очекујемо да почне заупокојена Литургија и потом опело – моје опело. Ипак, Литургија не почиње. Сугеришем Јелени да им каже да је већ требало да почну. Она говори, али они не поклањају пажњу њеним речима, не из зле воље, него из немара.

Као што то бива у сновима, у наредном трену Јелена и ја стојимо испред олтара, међу народом.

У цркву улази постарији свештеник, мени потпуно непознат. Сувоњав, висок, украшен седом брадицом. Образи су му глатко избријани. Прави правцати прота.

Прилазим и питам да ли ме види. Он клима главом. Онда га молим да их потера да почну службу. Кажем:

„Убедите их, молим вас, да обаве опело. Ако неће да служе Литургију, ништа и није, али опело... Нека ме већ једном опевају.“

РАДОСАВ БАТО ЂУРКОВИЋ

***

И ненадно трагом усходиш
траг ми све.
За искру пута слободиш
пут ми глад.

Урвине сретају и чежње,
лажима прекривене ријечи,
свој си, а туђе руке грабе.
Туђ језик зар може да лијечи?

И опет бићем усходиш
траг ми све.
Слобода је искра за пут
пут ми глад.

***

Узлетом срца ријеч је траг зрео
и даљина пред оком открива
сусрет близине,
свјетлост коју си срео
пожељећеш да опет сине,

само ћутање и тишина кад говоре саме
осјећају искру сред таме.

***

Јутром изгријала јесен боја.
Руке су слика завичаја
очи, далек пут,
кораца, прича неспокоја
слугња ћутања и краја.

С вечери у блистав низ
заборав наде на чела
сјенком заклања траг.
Само јутром изгријала јесен боја.

Пјесме припадају необјављеној збирци Повратак

ДУХ НА КРСТУ

ПРЕДРАГ ВУКИЋ

Дух болује,
ником не казује.

Дух се вије,
јер му лијека није.

Дух дозива,
Господа призива.

Љубав проси,
да је собом носи.

Дух се вину
небу у висину.

Христу Спасу,
мироносном Гласу.

Манастир Острог, 25. септембар 2015, на дан Св. Автонома

БРУЈЕ ГОРЕ

Брује горе гласовитим брујем,
пуне хука, бука и јаука,
пуне јака, звука и лелека,
пуне цика, клика и поклика.

Брује горе Христу Васкрслومه,
брује оне Богу Јединоме.
Брује гласом тихог туговања,
покајања, кликом очајања.

Брује горе у освету зоре,
брује буре, бруји сиње море,
брује ноћи, брује сиви дани...
Зоро рана, сини с неба, свани!

Цетиње, 24. октобар 2015, на дан Св. апостола Филипа

СВЕТОНАЗОРНИ АСПЕКТИ САВРЕМЕНЕ МЕДИЦИНЕ И ЕТИКА ДОБРОЧИНСТВА

ДИМИТРИЈ В. ДОЛГУШИН
ДИМИТРИЈ А. ЦИПЛАКОВ

Медицина се од најдревнијих времена суочава са различитим етичким проблемима. Схватајући то, људи су већ у антици разрађивали правила понашања у сфери лечења. Све до сада лекари приликом ступања на дужност изговарају заклетву по образцу Хипократове заклетве у којој се куну да своја знања неће користити на штету пацијената и да ће строго чувати лекарску тајну.

Крај 20. и почетак 21. века у знаку је бурног напретка у медицинској и биотехнолошкој области. Вакцине, антибиотици и други нови лекови донели су спас од многих страшних болести, у хирургији се обављају операције које су се раније чиниле фантастичним, медицина све активније примењује биотехнологије и достигнућа генетичког инжењеринга. Али су ове новоткривене могућности донеле и нове тешкоће: пресиђивање органа, клонирање, коришћење матичних ћелија - све то пред човечанство поставља нимало једноставне проблеме етичког карактера.

Основи социјалне концепције Руске православне цркве у поглављу XII (Проблеми биоетике) указују на темељни узрок моралне опасности неких нових медицинских технологија: често ове технологије, свесно или несвесно, представљају „покушаје људи да себе поставе на место Бога, да по свом нахођењу мењају и „поправљају“ Његову творевину“. Да ли такве методе постижу реално побољшање људског бића тешко је рећи, али оне могу да донесу човечанству нове тешкоће и патње.

Оно најглавније од чега полази Црква, формулишући свој однос према широком кругу биомедицинских проблема, јесте представа о животу као драгоценом Божијем дару, о неутуђивој слободи и богоподобном достојанству човека и личности.

Стога Црква јасно изражава свој одлучни негативни однос према абортусима, покушајима клонирања човека,

еутаназији, феталној терапији. Црква позива на посебну опрезност приликом вештачке оплодње, генетичке дијагностике плодова и трансплантације.

Многи могу да поставе питање: „Зашто када вештачка оплодња пружа радост очинства и материнства?“ Доиста, у Основама социјалне концепције се наглашава: „Примена нових биомедицинских метода у многим случајевима омогућује да се превлада проблем неплодности“. Управо се у тој лакоћи и доступности и крије опасност: технолошка интервенција у процес зачећа човековог живота представља претњу за духовну целовитост и физичко здравље личности. Угрожени су и односи међу људима који одвајкада леже у основи друштва. Ако медицинска помоћ по питањима оплодње допуњава и помаже природним механизмима доношења детета на свет, то је прихватљиво. Штавише, у Основама се наглашава да „се у дозвољена средства медицинске помоћи може убројити вештачка оплодња полним ћелијама мужа, пошто она не нарушава целовитост брачне везе и принципијелно се не разликује од природног зачећа и дешава се у контексту супружинских односа“.

Али ако се осврнемо на духовни смисао брака, који се разоткрива у молитвама чина венчања, рођење деце није и једини циљ брака: наредо с „плодом чрева на ползу“ супружницима се у молитвама призивају дарови узајамне љубави, чедности, „једномислија душâ и телесâ“. Приликом вештачке оплодње „манипулације повезане са донаторством полних ћелија нарушавају целовитост личности и изузетност брачних односа, допуштајући упад у њих треће стране. Осим тога, таква пракса подстиче неодговорно очинство или материнство, несумњиво ослобођење од свих обавеза у односу према ономе ко представља „плот од плоти“ анонимних донатора“.

Црква осуђује и такозвано „сурогат материнство“, то јест ношење оплођене јајне ћелије од стране жене

која након порога новорођенче враћа „наручиоцима“. То је противприродно и морално недопустиво чак и у случајевима када се врши и на некомерцијалној основи. Јер поменута методика претпоставља нарушавање дубоке емоционалне и духовне блискости успостављене између мајке и новорођенчета још за време трудноће. „Сурогат материнство“ траумира како носећу жену чија се материнска осећања потиру, тако и дете које касније може да доживљава кризу самосвести. С православне тачке гледишта морално недопустиве су такође и врсте екстракорпорале (вантелесне) оплодње које подразумевају набавку, конзервацију и намерно уништавање „сувишних“ ембриона. Управо је на признавању људског достојанства чак и ембриону, који је потенцијални човек, заснована морална оцена абортуса кога Црква осуђује.

Још једна област нових биомедицинских технологија, према којима Црква позива на максималну опрезност, представља област модификације наслеђа. Саме по себи огледе из селекције човечанства је обављало још од древних времена, али историјско искуство човечанства показује да су се огледе „одгајања боље расе људи“ завршавали веома лоше. Зато се у Основама социјалне концепције наглашава да „циљ генетичке интервенције не треба да буде вештачко „усавршавање“ људског рода и упад у Божији план о човеку“. А „генска терапија полних ћелија је крајње опасна јер је повезана с променом генома (укупности наследних особина) у низу генерација, што може да има непредвидљиве последице у облику нових мутација и дестабилизације равнотеже између људске заједнице и околне средине“.

Чак и генетичко тестирање, које представља неизбежни упад у подручје идентификације генетичких болести, није увек прихватљиво с етичке тачке гледишта, пошто „постоји реална опасност злоупотребе генетичких података тако да могу да послуже за различите облике дискриминације. Осим тога, поседовање информације о наследним предиспозицијама за тешка обољења може да буде снажно душевно оптерећење“. У том случају будући родитељи могу да буду стављени пред избор: дозволити детету да се роди, макар и с одступањем од нормалног, и преузети на себе бригу о њему, или га уништити још у утроби како би га избавили од патњи. А где повући границу дозвољеног? Јер на тај начин друштво може да се отараси од већ рођене деце с недостатком а затим и уопште од непожељене деце.

Није једностран однос Цркве према клонирању. С једне стране, „клонирање изолованих ћелија и ткива... у низу случајева се показује корисним у биолошкој и медицинској пракси“. С те тачке гледишта операције при клонирању ткива су прихватљиве. Али даље кретање тим путем отвара могућност покушаја клонирања човека. Међутим, само по себи постојање колико толико успешних експеримената у тој области у стању је да произведе снажне заокрете у односу према човековој личности. Вредност људске личности у свести маса достиже свој минимум. „Умножавање“ људи са задатим параметрима је најстрашнија од могућих последица клонирања, плод ужасних фантазија творца тоталитарних идеологија. Стога је реализација идеје клонирања „у стању да буде рушилачка по друштво“ пошто „у још већем степену у односу на остале репродуктивне технологије, открива могућности манипулације с генетичком компонентом личности и потпомаже њеном даљем обезвређивању. Човек нема право да претендује на улогу творца себи сличних

бића или да бира за њих генетичке прототипове одређујући њихове персоналне карактеристике по свом нахођењу“. Стога се Црква доследно залаже за забрану свих покушаја клонирања човека.

Трансплантација органа данас „омогућује да се ефикасно помогне болесницима који су раније били осуђени на неизбежну смрт или тешку инвалидност. У исто време развој поменуте области медицине, повећавајући потребу за неопходним органима, рађа одређене моралне проблеме и може да представља опасност по друштво. Тако несавесна пропаганда донаторства и комерцијализација трансплантације ствара претпоставке за трговину деловима људског тела угрожавајући живот и здравље људи“.

Црква сматра да се органи човека не могу третирати као предмети куповине и продаје. Пресађивање органа са живог даваоца може се заснивати само на добровољном самопожртвовању ради спасења живота другог човека. У том случају престанак на експлантацију (узимање органа) може да буде израз љубави и саосећања. Међутим, потенцијални давалац треба да буде у потпуности информисан о могућим последицама експлантације органа по његово здравље. Морално је недопустива експлантација која директно угрожава живот даваоца.

„На основу Божанског Откровења Црква исповеда веру у телесно васкрснуће умрлих (Ис. 26.19; Рим. 8. 11; 1 Кор. 15. 42-44, 52-54; Фил. 3, 21). У обреду хришћанског сахрањивања Црква изражава поштовање које приличи телу умрлог човека. Међутим, посмртно донаторство органа и ткива може да буде испољавање љубави која се простире с оне стране смрти. Таква врста даривања или завештања се не може сматрати човековом обавезом. Стога добровољни престанак донатора за његова живота представља услов законитости и моралне прихватљивости експлантације. У случају да је слободна изјава потенцијалног донатора позната лекарима, они су дужни да обзнане вољу умирућег или умрлог човека обраћајући се уколико је потребно његовим сродницима. Такозвану пресумпцију сагласности потенцијалног донатора на преузимање органа и ткива његовог тела, фиксирану у законодавству многих земаља, Црква сматра недопустивим нарушавањем човекове слободе“.

У вези с питањем трансплантације искрсава питање човекове телесне смрти. Јавља се проблем тачне констатације момента смрти. „Раније се критеријумом њеног наступања сматрало неоповратно заустављање дисања и крвотока. Међутим, захваљујући усавршавању реанимационих технологија ове животне важне функције се могу вештачки одржавати током дужег времена. Акт смрти се на тај начин претвара у процес умирања који зависи од одлуке лекара, што савременој медици намеће квалитативно нову одговорност“.

Данас су познати случајеви када је уз помоћ нових медицинских технологија полазило за руком да се продужи живот појединих органа или главних органа тела. Али то не значи да човек остаје жив пошто нема јединства душе и тела. Дакле, значи да је наступила смрт. „У Светом Писму смрт се приказује као разлучивање душе од тела (Пс. 145. 4; Лк. 12. 20). Према томе, можемо говорити о продужењу живота све докле док се одржава делатност организма као целине. Продужење живота вештачким средствима, при којима функционишу само поједини органи, не може се сматрати као обавезан и у свим случајевима пожељан задатак медицине. Одлагање смртног часа понекад само продужује муке болесника лишавајући човека права на достојну, „непостидну и мирну“ смрт коју православни хришћани ишту од Господа приликом богослужења. Када активна терапија постаје немогућа, њено место треба да заузме палијативна помоћ (анестезија, нега,

социјална и психолошка подршка), а такође и помоћ свештеника. Све то има за циљ да се обезбеди уистину човечан завршетак живота натопљен милосрђем и љубављу“. Не треба бркати прекид интензивне терапије и одржавање тела у животу с еутаназијом, намерним вештачким прекраћивањем живота болесника „без бола и патњи“.

Пракса еутаназije апсолутно је неприхватљива за црквену хришћанску свест. Сви покушаји да се еутаназija уведе као норма има неочекивани крај: „Право на смрт“ лако може да се изроди у опасност по живот пацијената за чије лечење нема новчаних средстава“.

Према подацима социолошких истраживања, на Западу најактивније иступају против законске дозволе еутаназije сами најтежи болесници и инвалиди. Они се боје да се „могуће“ не претвори у „необходно“ – и да их једноставно почну убијати кријући се иза закона. Како наглашава доктор медицинских наука, професор јеромонах Анатолиј (Берестов): „Замислимо за тренутак шта ће бити код нас у Русији – у земљи озакоњеног безакоња, ако одједном буде усвојен закон који дозвољава еутаназiju – убиство неизлечивих тешких болесника од стране лекара. У том случају, под видом еутаназije, код нас ће се распламсати „озакоњено“ истребљење омрзнутих сродника, свођење рачуна, борба за наслеђе, мафијашки наручена убиства и сл. У то не треба имати никакве сумње. Хајдете да се у Цркви сви заједно молимо: ...Хришћанскија кончини живота нашего, безболесни, непостидни, мирни, и доброга отвѣта на страшнем судишњи Христове просим. Подај, Господи. Ствар није чак ни у злоупотребама, већ у томе, што еутаназija гази светост и неприкосновеност живота претварајући лекара у целата. Професија лекара је неспојива с убиством, па и са „озакоњеним“ убиством.

Становиште Цркве о проблемима медицине и биоетике заснива се на уважавању неприкосновене вредности људског живота. Велику забринутост изазивају покушаји да се анулирају питања развоја медицине и моралности. Црква позива лекаре и медицинску јавност да не забораве етичке основе медицине. Прави лекар може да буде само моралан човек.

Главна делатно манифестовање хришћанске моралности јесте милосрђе. Милосрђе није једноставно осећање симпатије и саосећања. То је спремност да се притекне у помоћ, стрпљиво поднесе неугодности које причињавају ближњи, спремност жртвовања својих добара и комфодитета ради помоћи ближњима. Милосрђе је значајна црта моралности која усмерава човека на помоћ другим људима. Њен извор чини саосећање

које производи делатну љубав која налази свој израз у спремности да се помогне онима којима је помоћ потребна. Када говоримо о милосрђу, имамо у виду два плана: духовно-емоционални (саосећање са туђим болом као својим) и делатни (тежња да се притекне у помоћ). Ова два плана су нераздвојна, довољно је уклонити један од њих – и милосрђе се изрођава. Без саосећања оно постаје празни формализам који често доноси више штете него реалне користи, без дела милосрђе је мртво. То је обична сентименталност, бесплодно занесењаштво.

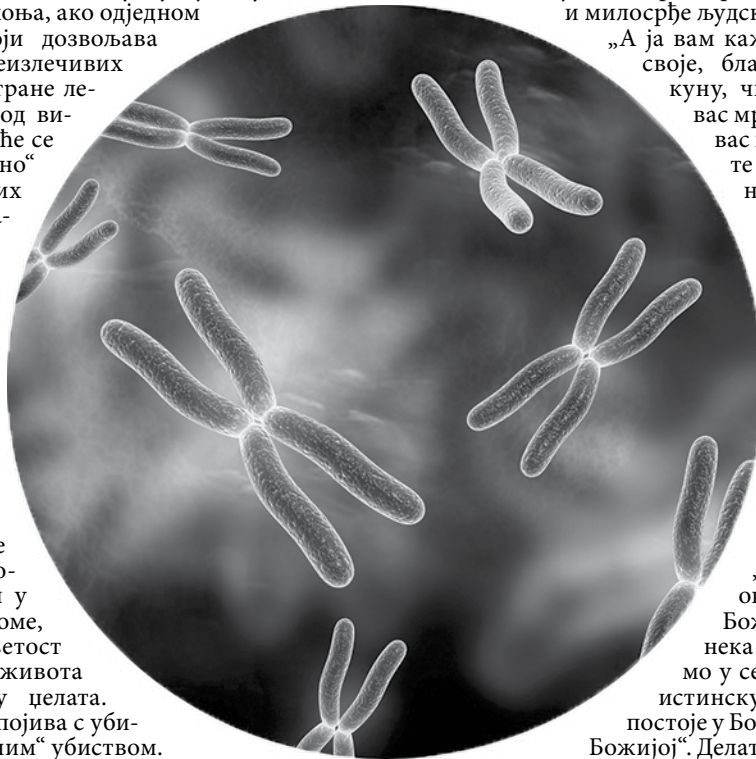
О човеку као милосрдном говоре када је он одазовљив, саосећајан, спреман да помогне. За таквог човека кажу: „Има добро срце“. То није просто сажаљење. То је поштовање, љубав, способност праштања. Право милосрђе може да буде грубо па чак и сурово, попут милосрђа хирурга који се не боји да причини бол како би болеснику даровао излечење.

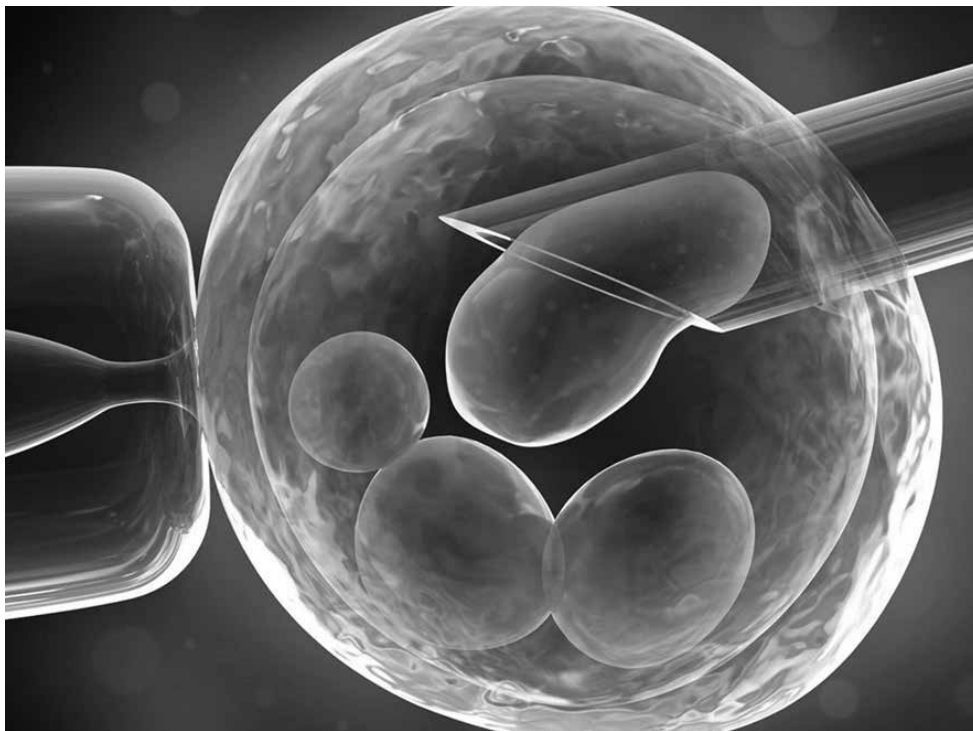
Милосрђе је до те мере узвишено човеково својство да се у богословљу као његов извор сматра Бог. У Јеванђељу по Луки чујемо задивљујући позив: „Будите, дакле, милостиви као и Отац ваш што је милостив“ (Лк. 6. 36). Пошто се

Божије милосрђе простира на све људе, тако је и милосрђе људско окренуто свим људима:

„А ја вам кажем: Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који вас мрзе и молите се за оне који вас вријеђају, и гоне. Да будете синови Оца својега који је на небесима; јер он својим Сунцем обасјава и зле и добре; и пушта дажд на праведне и неправедне“. (Мт. 5. 44-45). Описујући то дивно човеково својство, свети Јован Златоуст каже с усхићењем: „Таква је сила милосрђа: оно је бесмртно, нетљено и никад не може пропасти“. Свети Григорије Богослов исту мисао наглашава још јаче: „Буди за несрећног бог, опонашајући милосрђе Божије... Наше милосрђе нека буде огледало како бисмо у себи самима угледали ону истинску слику и прилику какве постоје у Божијој природи и суштини Божијој“. Делатно хришћанско милосрђе треба да се испољава у облику доброчинства.

У Православној енциклопедији доброчинство се дефинише као „било које добровољно служење ономе коме је потребна подршка: помоћ невољницима у новцу, имовини, саветом и радом“; „...Треба помагати слабе и опомињати се речи Господа Исуса јер је Он Сам рекао: „Блаженије је давати него примати“ (Дела, 20. 35). А предреволуционарна Богословска енциклопедија разоткрива дубоку повезаност доброчинства с хришћанским погледом на свет. Управо жртвена љубав као идеал хришћанства чини доброчинство потребом право хришћанске душе. „Разуме се, и нехришћанин - наглашава Енциклопедија – треба да буде свестан да је дужан да чини добро онима који имају материјалну или духовну потребу, онима који су духовно или материјално сиромашни: јер су и они, као и он сам, људи са истоветним осећањима и потребама“. Али се ова осећања рађају код мило њих који су

у стању да ставе себе на место оних који болују и пате. Служба милосрђа и добротинства захтева самоодрицање, човеку је често за то потребно да жртвује своје време, да се изложи неугодностима. Али се то заправо не жели. Да би се у себи превладала лењост и самосажаљење, потребно је јасно поимање неопходности таквих жртава. Управо то човеку пружа хришћанска вера, вера у Спаситеља света који је принео Себе на Жртву за цео људски род.

Човеку нехришћанину је знатно теже да нађе побуде за истинско служење ближњима. То још теже пада атеистичкој свести. Јер је потребно да нерелигиозна етичка свест уздигне себе на недостижну висину самоодрицања. Схвативши да се својим снагама не могу домоћи те духовне висине, мислици често попут Езопове лисице измишљају аргументе... против милосрђа и добротинства. Настају читаве теорије које „утемељују“... осуду милосрђа и добротинства.

Једно од најпознатијих таквих учења било је малтузијанство.

Ова доктрина се назива по имену енглеског мислиоца Малтуса (1766-1843) који је у свом Огледу о принципу популације (1798) изложио мисли које су касније широко распрострањене у друштвеној мисли, нарочито у политичкој економији 19. века. Малтус је формулисао посебан закон према коме се пораст становништва дешава геометријском а пораста средстава за опстанак аритметичком прогресијом. Отуда он изводи противуречност друштвеног развоја. Малтус је повезивао могућност превладавања ових противуречности с превентивним ограничавањем раста становништва „природном“ регулацијом помоћу глади, епидемија, ратова итд. Из Малтусовог учења следи закључак о штетности филантропских напора: брига о сиромашнима и болеснима само продубљује патње човечанства. Допуштајући смањење броја становништва путем болести, глади и ратова држава може да постигне бољу снабдевеност средствима за живот.

Али док је антихумана суштина малтузијанства и његових савремених модификација јасна, то се не може рећи за неке позитивистичке или технократске теорије које тврде да човечанство може да створи такве друштвене механизме када ће се помоћ невољницима указивати без потребе да се било шта жртвује путем посебних државних или друштвених институција.

На пример, „теорија праведности“ Џона Ролса (1971) преводи питање о добротинству у равн социјалне праведности када обезбеђени чланови друштва стварају такав социјални систем у коме се компензирају губици незаштићених чланова друштва. То је принцип *maximum minimum* према коме није дозвољена свака већ само таква неједнакост која максимализује минимум социјалне сигурности. При

том је суштина етичности ових чланова друштва у томе што „они ... у зрелом узрасту попримају осећање праведности и то признају и другима“. Ниште више! Они су морални у том смислу што признају неопходност да уплате средства из којих ће држава моћи да помаже најнезаштићеније слојеве друштва. Они потпомажу борбу против болести и сиромаштва али путем разраде општих институција који ће без њиховог учешћа решавати ове проблеме.

Може се поставити питање: „А шта у томе има лошег?“ Лошег у социјалним институцијама које решавају проблеме болесних и унесрећених разуме се нема. Невоља је само у томе што су милосрђе и помоћ потребни не само нижим социјалним слојевима већ су потребни многима који нас окружују. Али ту потребу може уочити само осетљиво срце. А осетљиво срце није продукт осећања праведности, осетљиво срце рађа се љубављу, а љубав не могу да замене социјалне институције. Осим тога, човечанство само по себи тешко да је у стању да реши насушне проблеме болести, глади и стихијских невоља. Зато потреба за добротинством и милосрђем никада неће усахнути. Зато никада неће изгубити актуелност светоотачке речи: „Милостиња умилостивљује Бога више од свега“ (свети Партеније Лампсакијски) и „Подједнаку награду имаће и онај који болује и онај који му служи“ (преподобни Пимен). Зато усавршавање институција социјалног старања не треба да замењује милосрђе и добротинство као општечовечанску појаву.

*Поглавље из књиге: Религиозно-философскаја култура Русије: учебное пособие для вузов нефилософских специальностей / Д. В. Долгушин, Д. А. Цыплаков. - Новосибирск : Православная гимназия во имя преподобного Сергия Радонезского, II, Новосибирск, 2011, 181-190.

Избор и превод:
Добрило Аранитовић

СВЕШТЕНИК ГОЛУБ ЧУКИЋ

ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР ДРАГАН РИСТИЋ

Голуб Новичин Чукић рођен је 10. јуна 1909. у Доњој Ржаници код Берана. У родном селу је завршио четвороразредну основну школу, а у Беранама малу матуру (четири разреда гимназије).

Богословију у Битуљу уписао је 1925. и завршио је 1930.

У чин ђакона рукоположен је 25. децембра а у чин презвитера, два дана касније, 27. децембра 1933. Службовао је у парохијама: Доњоржаничкој, Бучичкој и Поличкој.

Рат га је, 1941, затекао на дужности поличког пароха, но и на тој парохији остао је до 1944.

Како је рат одмицао тако је братоубилачка пропаганда бивала све јача. У лето 1944. партизанске јединице су напредовале ка сјеверу Црне Горе, тако да је народ, у страху од освете, кренуо у одступницу, односно са четницима. Један дио народа из Васојевића, кренуо је низ Лим, ка Пријепољу, а други дио према Рашки и Краљеву. У овој другој групи се нашао и свештеник Голуб, који је тако стигао до манастира Жиче у нади да ће ту наћи мир и не слутећи да ће му управо ту, у Жичи, бити крај и свештеничке службе и земаљског живота.

Како Краљево није било ослобођено, у њега је пристигла Трећа партизанска дивизија у чијем саставу је била и Четврта црногорска бригада. У то вријеме, у манастиру Жича са свештеником Голубом налазили су се још и Радивоје Зоњић, адвокат из Краља, и Стојан Драговић, професор из Ђулића, код Андријевице. Сва тројица су изведени пред команданта Четврте црногорске бригаде Вида Шошкића који је тражио да се сва тројица врате у Васојевиће, па ако су криви да им се тамо, у завичају, суди. Међутим, упркос захтјеву команданта, и мимо његовог знања, а под оптужбом да ће, уколико се врате, ширити непријатељску пропаганду, одвели су их на Столове, планину код Краљева, и сву тројицу стријељали.

Братство манастира Жиче их је, сјутрадан, уз помоћ мјештана, пренијело и сахранило у манастирском гробљу, гдје и данас почивају у миру светосавске химне.

У том сулудом времену, убијено је четрнаест (14) свештеника из Васојевића: јереј Голуб Чукић, парох Полички, јереј Александар Леко Лабовић, парох Краљски, јереј Дмитар Дубак, парох Шекуларски, јереј Никола Милошевић, парох Љворечки, јереј Маријан Марсенић, парох Андријевички, јереј Данило Нишавић, парох Заостро-штитарски, јереј Томица Пантовић, парох Полички, јереј Миомир Ђулафић,

парох Лушки, јереј Велимир Божовић, парох Берански, јереј Владимир Вешовић, парох Љворечки, јереј Радоња Јукић, парох Андријевички, јереј Лука Јукић, парох Коњушки, богослов Урош Шошкић, катихета, богослов Бошко Губеринић, клирик.

Нека им је вјечни помен!

СВЕЧАНО ОСВЕЋЕЊЕ ХРАМА СВЕТОГ ЈОВАНА КРСТИТЕЉА У БАЈОВОМ ПОЉУ

У суботу 17. октобра 2015, на дан када наша Света Црква молитвено прославља Светог Стефана и Јелену Штиљановић, освештан је храм Светог Јована Крститеља и Претече у Бајовом Пољу у Пиви.

Новоподигнуту цркву освештао је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије уз саслужење свештенства и монаштва наше Епархије: архимандрита Никифора Миловића, секретара ЕУО Епархије будимљанско-никшићке, јеромонаха Лазара Стојковића, игумана манастира Заграђе, јереја: Данила Зиројевића, Жељка Ројевића, Мирка Вукотића, Мирослава Михаиловића, и јерођакон Сава Вукајловића, сабрата манастира Ђурђеви Ступови.

Преосвећени епископ је извршио велико освећење храма, а потом, уз саслужење поменутог свештенства, одслужена је и Света Архијерејска Литургија. Вјерни народ, сабран у великом броју поводом свечаног чина освећења цркве у Бајовом Пољу, поздравио је архијерејском бесједом Владика будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

„Данас смо се сабрали у овом светом храму, освештали га уз молитвено учешће бројног свештенства и народа Божјег, а са нама, у то смо увјерени, су, по ријечи Божјој, и свети анђели и арханђели и сва Црква Божја, јер смо данас овај свети храм, освећујући га пријели на дар Господу Богу. Господ је излио своју благодат, своју милост и своју свјетлост, обукао овај свети храм у вјечну и непролазну свјетлост и дао му светост и светињу да освећује нас који се у њега сабирамо.

Потрудише се људи из овог мјеста и они који су одавде негдје одселили и они који овдје живе, сви заједно, а чини ми се, чак, и они који су одселили негдје друго да су још веће усрђе приложили, да су имали снажнији мотив и то је природно, јер је човјек везан за своје коријене, за своје огњиште, за гробове својих предака, за свој завичај, а тек кад оде негдје друго да живи постане свјестан колико његов завичај и његово огњиште има светости, силе и светиње, колико му значи у животу.

Зато се надамо, драга браћо и сестре, иако се још увијек људи одсељавају из ових гора да ће ова црква измијенити на боље живот у овом мјесту. Прије свега она

представља сјајни украс овог мјеста, она је заблистала свјетлошћу Божјом и та свјетлост се преноси на ваше домове и на ваше породице, ма гдје живјели. Надамо се да ће ова црква, отварајући своја врата свима и позивајући све, убудуће сабирати народ овог краја и све који буду жељели да дођу да се помоле под сводовима ове светиње и да ће она дати нови живот овом мјесту, јер гдје би човјек дошао да се одмори, да се орасположи, да добије снагу и обновљење него у свој завичај, а нарочито зато што свакога од нас вежу најдраже успомене за завичај.

Али какав је то завичај ако нема цркве у њему? Да се овдје сабирамо, драга браћо и сестре, да дјечицу крштавамо, да младенце вјенчавамо, да се овдје сабирамо на Свето причешће, да се Хљебом небеским хранимо, бесједио је Његово преосвештенство Епископ Јоаникије, захваливши свима, а нарочито члановима Одбора за изградњу цркве, који је у периоду градње радио сложено и како доличи те ова црква, истакао је владика, може послужити као примјер са колико пажње, љубави и умијећа се подиже светиња Божја.

Цркву Светог Јована Крститеља у Бајовом Пољу, у славу свог небеског заштитника, подигла су братства Јововићи и Јовићевићи уз братску помоћ вјерног народа и људи добре воље. Земљиште за богомољу Цркви су приложили Панто и Мишко Јовићевић и Микоња Јововић.

Овом приликом су највећим доброторима храма уручене архипастирске грамате, којима је Преосвећени епископ Јоаникије „за показану љубав и добротворство према својој Светој

Цркви“ одликовао Одбор за изградњу цркве, као и Момира Јововића, Микоњу Јововића, Видоја Јововића, Јована Јововића, Велимира Јововића, Тома Јововића, Радана Јововића, Радована Јововића, Милана Јовићевића, Војина Благојевића.

Након завршеног богослужења услиједио је пригодан програм. Ријечима добродошлице сабрање је поздравио Видоје Јововић, председник Одбора, а уручене су и захвалнице свима који су учествовали у овом богоугодном дјелу.

У празничној радости и свечаности поводом освећења првог храма у живописном пивском селу Бајовом Пољу уприличена је трпеза братске љубави и свенародног весеља.

<http://eparhija.me/okt-2015-osvecenje-crkve-u-bajovom-polju>

26. септембар

На позив домаћина, Његовог Преосвештенства Епископа бихаћко-петровачког Атанасија, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Господин Јоаникије је боравио у дводневној посјети Епархији бихаћко-петровачкој.

После посјете храму и окрепљења у епископији Њихова Преосвештенства епископи Будимљанско-никшићки Господин Јоаникије и Бихаћко-петровачки Атанасије упутили су се у Бихаћ. У Притоци, познатом насељу Бихаћа, Епископи Јоаникије и Атанасије су посјетили девастирани храм Светих Апостола Петра и Павла, који је још 1941. године запаљен и до данас због историјских околности необновљен. Затим су Епископи посјетили Гаравице, стратиште из Другог свјетског рата, гдје је 1941. убијено између 12000 и 14000 Срба.

27. септембар

На Крстовдан, у мјесту Босански Милановац код Санског Моста а при храму Рођења Пресвете Богородице у овом мјесту освећен је новоизграђени темељ будућег конака при овом храму.

Дочеком Епископа будимљанско-никшићког г. Јоаникија и Епископа бихаћко-петровачког Атанасија почела је Света Архијерејска Литургија уз саслужење више свештеника.

Морамо нагласити да је посјета Епископа Јоаникија историјски чин за ово мјесто јер је ово прва посјета једног Владике из Црне Горе Босанском Милановцу.

Након Свете Архијерејске Литургије Епископи Јоаникије и Атанасије осветили су новоподигнуте темеље конака благодарећи доброту и љубави добротвора Господина Јовице Ступара и Драгомира Крунића из Бања Луке.

30. септембар

Уочи празника Покрова Пресвете Богородице, у Саборну цркву Васкрсења Христовог у Карансебешу, стигле су на поклоњење вјернима мошти Светог апостола и јеванђелисте Луке из манастира Косијерево.

Светиња је у Епархију карансебешку стигла у пратњи делегације на чијем челу је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

1. октобар

Преосвећена Господа Епископи карансебешки Лукијан и будимљанско-никшићки Јоаникије служили су Свету Архијерејску Литургију у манастиру Калугара. Саслуживало је бројно свештенство и монаштво, уз молитвено учешће великог броја вјерног народа.

4. октобар

У 18. недјељу по Духовима, на Оданије Воздвижења, служена је Света Архијерејска Литургија у Саборном храму Епископије у Карансебешу.

Свету Архијерејску Литургију у Саборној цркви Васкрсења Христовог у Карансебешу служили су Њихова Преосвештенства Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије и Епископ карансебешки Г. Лукијан уз саслужење више свештенослужитеља и у молитвеном присуству бројних вјерника.

У послеподневним часовима, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије одржао је предавање у препуној сали „Епископ Елија Мирон Кристеа“ Епархијског центра Епископије карансебешке у Румунији.

5. октобар

На дан када наша Света Српска Православна црква празнује Светог свештенослужитеља Фоку и Светог пророка Јону, Њихова преосвештенства Епископ будимски Г. Лукијан и Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служили су са свештенством и свештенмонашвом ових двију епархија Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ваведења Пресвете Богородице у Бездину у Румунији.

7. октобар

На празник Свете првомученице Текле равноапостолне, Преподобног Симона, Светог краља Владислава и Преподобног Давида, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор милешевски Г. Јоаникије служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Милешева, чиме је свечано прослављена ктиторска слава овог српског средњовјековног манастира.

9. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светог апостола и јеванђелисте Јована Богослова, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови. Током Литургије одслужен је помен краљ Александру Карађорђевићу.

10. октобар

На празник Светог мученика Калистрата, Његовом Преосвештенству Епископу будимљанско-никшићком Г. Јоаникију уручена је, у манастиру Ђурђеви Ступови, Повеља мира и толеранције за изузетан допринос развоју идеје мира, толеранције и љубави међу људима, народима и државама на хришћанским основама. Владика Јоаникије је ово признање примио данас у престоном манастиру наше Епархије Ђурђевим Ступовима, а у делегацији су били народни посланик Синиша Максимовић, предсједник Скупштине Асоцијације и проф. др Павле Бубања. Највишим признањем за мир и толеранцију у српском народу одликовани су раније Патријарси Васељенски и Руски, а ово је први пут да се Повеља мира и толеранције додјељује представнику Српске Православне Цркве.

11. октобар

У деветнаесту недјељу по Педесетници, на празник Преподобног Харитона Исповједника, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, служио је Свету

Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

13. октобар

Његова Екселенција мср. Луиђи Пецучо, апостолски нунције у Црној Гори, са својим сарадницима посетио је Цетињски Манастир и Митрополију Црногорско-Приморску. Послије поклоњења светињама које се чувају у Цетињском Манастиру, Његову Екселенцију је примио Његово Преосвештенство Епископ Будимљанско-Никшићки г. Јоаникије са свештеницима. Радном састанку није присуствовао Његово Високопреосвештенство Архиепископ Цетињски Митрополит Црногорско-Приморски г. Амфилохије због службене посјете Женеви.

16. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светог свештеномученика Дионисија Ареопажита, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

17. октобар

На дан када наша Света Црква молитвено прославља Светог Стефана и Јелену Штиљановић, освештан је храм Светог Јована Крститеља и Претече у Бајовом Пољу у Пиви. Преосвећени Епископ је извршио велико освећење храма, а потом, уз саслужење поменутог свештенства, одслужена је и Света Архијерејска Литургија.

18. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светих Отаца VII Васељенског сабора, у 20. недјељу по Духовима, Свету Архијерејску Литургију у Саборном храму Светог Василија Острошког у Никшићу.

Преосвећени Епископ Јоаникије посетио пљеваљско намјесништво

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор милешевски Г. Јоаникије посетио је у послеподневним часовима, остатке цркве у селу Мијаковићи у Пљевљима.

19. октобар

Светом Литургијом и ломљењем славског колача прослављена је храмовна слава цркве Светог апостола Томе на Брзави код Бијелог Поља. Свету Архијерејску Литургију, на празник Томиндан, уз саслужење свештенства и монаштва наше Епархије, служио је Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије.

Током свете службе Божје Преосвећени Епископ је у чин протојереја рукопроизвео свештеника Синушу Јанковића, надлежног пароха.

Овом приликом Владика будимљанско-никшићки Г. Јоаникије одликовао је архипастирским граматама Миодрага Јанковића из Копенхагена и Вукмана Обрадовића из Затона, за показану љубав и добротинство према СПЦ, нарочито приликом обнове цркве Светог Јована Крститеља у Затону.

19. октобар

У манастиру Милешева, одржана је конститутивна сједница Епархијског управног одбора Епархије милешевске, којом је председавао Његово преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор Епархије милешевске Г. Јоаникије.

Новоизабрани чланови су након молитве у древном српском манастиру цјеливали руку Првог српског архиепископа и равноапостолног просветитеља Светог Саве, призивајући његов благослов у будућем раду, у овом важном епархијском тијелу.

20. октобар

На празник Светих мученика Сергија и Вакха, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор милешевски

Г. Јоаникије, служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Милешеви.

24. октобар

Поводом шест година постојања црквено-градског хора „Свети кнез Лазар“ из Прибоја, у организацији Црквене општине Прибој, у граду на Лиму одржан је у трећи по реду фестивал хорске музике.

На самом почетку фестивал је благословио и отворио Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор Епархије милешевске Господин Јоаникије.

25. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светих мученика Тараха, Прова и Андроника, у 21. недјељу по Духовима, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

27. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор Епархије милешевске Г. Јоаникије служио је, на празник Преподобне мати Параскеве, са свештенством Свету Архијерејску Литургију у цркви Свете Петке у Пљевљима.

Потом је, поводом храмовне славе цркве Свете Петке, услиједила свечана свнародна Литија која је прошла кроз град Пљевља, а којом је началствовао Владика уз молитвено учешће бројног свештенства и монаштва Епархија милешевске и будимљанско-никшићке. Празник Свете Петке, славу храма и града, ријечима архипастирске бесједе, честитао је Преосвећени владика Г. Јоаникије.

Освештана су славска жита и колачи бројних свечара. А дио крсног колача и обавезу да буде домаћин славе за идућу годину узела је Славица Батизић са кћерком Зораном, из Пљеваља. На Тргу Патријарха Варнаве уприличен је традиционални народни сабор у славу Свете Петке, заштитнице Пљеваља и њених житеља.

Након одслужене Литургије у храму Преподобне мати Параскеве у Пљевљима, посјетио је манастир Свете Тројице Пљеваљске и упознао се са радовима на обнови објекта изнад подземне цркве.

29. октобар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије обавио је на празник Светог мученика Лонгина Сотника, освећење камена темељца за цркву, посвећену овом мученику и угоднику Божјем, која се гради у Пољицама у Бањанима.

У име Одбора за изградњу спомен-цркве у Пољицама сабрање је поздравио Стеван Мићуновић.

30. октобар

Манастиром Успења Пресвете Богородице у Добруну одјекивали су звуци заупокојене литургије, богослужења које пратило одлазак у вјечност великог духовника и родитеља – Митрополита дабробанског Николаја, човјека који је уградио себе у добрунске и бројне друге православне светиње.

Његова Светост Патријарх српски Иринеј рекао је да је блаженопочивши Митрополит дабробански Николај све што је радио - чинио у славу Бога. -Наш брат Николај остављао је диван примјер иза себе. Све је гледао као кроз лице Христово и љубио као дјецу своју, рекао је патријарх Иринеј који је данас у Добруну служио заупокојену литургију и опијело блаженопочившем митрополиту Николају.

На подручју града Источно Сарајево и општине Вишеград је Дан жалости поводом упокојења митрополита Николаја.

31. октобар

Светом архијерејском литургијом, благосиљањем славског колача и славском трпезом хришћанске љубави на Цетињу је прослављен празник Светог апостола и јеванђелиста Луке, и Светог Петра Цетињског – славе Цетињског манастира и цетињске Богословије.

Свету службу Божију у Цетињском манастиру служио

је Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Господин Амфилохије, уз саслужење господe Епископа: зворничко-тузланског Хризостома, рашко-призренског Теодосија, будимљанско-никшићког Јоаникија и пакрачко-славонског Јована, те многобројног свештенства и свештенмонаштва.

1. новембар

На празник Светог пророка Јоила и Преподобних отаца Прохора Пчињског и Јована Рилског, у 22. недјељу по Духовима, Њихова преосвештенства Епископ захумско-херцеговачки и приморски Г. Григорије и Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије освештали су храм Свете Петке у билећком насељу Златиште, који је саграђен средствима мјештана и других донатора и у продужетку одслужили Свету Архијерејску Литургију, са свештенством и свештенмонашвом двију епархија.

1. новембар

Његово преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор Епархије милешевске Г. Јоаникије присуствовао је прослави дана Општине Нове Вароши, у Дому културе ове општине.

7. новембар

На празник Светих мученика Маркијана и Мартирија, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

8. новембар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије начествовао је, на празник Светог великомученика Димитрија, Светом Архијерејском Литургијом у Саборном храму Светог Василија Острошког у Никшићу. Саслуживало је бројно свештенство и монаштво Епархије будимљанско-никшићке.

10. новембар

Празник Светог Арсенија Сремца, другог Архиепископа српског (13. вијек) молитвено и свечано је прослављен у манастиру Пећка Патријаршија гдје је Свети Арсеније саградио прву цркву.

Свету Архијерејску Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ зворничко-тузлански Г. Хризостом уз саслужење Његовог Преосвештенства Епископа будимљанско-никшићког Г. Јоаникија и великог броја свештенослужитеља.

14. новембар

Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је на празник Светих Козме и Дамјана – Врачеви, Свету Архијерејску Литургију у манастиру Ђурђеви Ступови.

15. новембар

Светом архијерејском литургијом у светитељевом родном селу Корнет у Љешанској нахији данас је обављено прво литургијско прослављење Светог Мардарија љешанско-либертвилског и свеамериканског у Митрополији црногорско-приморској.

На остацима стародревног манастира и родног дома Светог Мардарија Светом службом је начествовао Архиепископ цетињски Митрополит црногорско-приморски Господин Амфилохије, а саслуживали су му господа Епископи: будимски Лукијан, бихаћко-петровачки Атанасије, будимљанско-никшићки Јоаникије, полошко-кумановски Јоаким, пакрачко-славонски Јован и умировљени захумско-херцеговачки и приморски Атанасије, као и многобројно свештенство наше помјесне Цркве.

16. новембар

На дан када наша Света Српска православна црква молитвено прославља празник Обновљења храма Светог Великомученика Георгија – Ђурђиц, Његово преосвештенство

Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије служио је са свештенством и свештенмонаштво Свету Архијерејску Литургију у манастиру Светог апостола и јеванђелисте Луке у Жупи никшићкој.

17. новембар

Светом Архијерејском Литургијом, која је на празник преподобног Јоаникија Великог служена у катедралном манастиру наше Епархије – Ђурђевим Ступовима, молитвено је прослављен празник овог Угодника Божијег и имендан Епископа будимљанско-никшићког Г. Јоаникија.

У литургијском сабрању, којим је начело његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије, саслуживало је бројно свештенство и свештенмонаштво наше Епархије и Митрополије црногорско-приморске.

Празник Преподобног Јоаникија Великог сабраном народу, а имендан владици Јоаникију пригодним ријечима је честитао јеромонах Сергије (Рекић), сабрат Острошког манастира.

За учеснике молитвеног сабрања приређена је трпеза братске љубави. Благосиљан је и преломљен славски колач.

18. новембар

Митрополит Амфилохије и Епископ Јоаникије срели се у Саборном храму у Подгорици са делегацијом Венецијанске комисије и ОЕБС-а.

Делегације Венецијанске комисије и ОЕБС-а изказале су посебно интересовање у погледу примједби на начин припреме Нацрта закона о слободи вјероисповијести и свеукупну досадашњу процедуру, као и на неусаглашеност са међународним актима и Уставом Црне Горе.

Митрополит Амфилохије и епископ Јоаникије упознали су саговорнике са општим друштвеним контекстом у Црној Гори и ставовима наше Цркве о Нацрту закона који је својим рјешењима већ изазвао бројне проблеме, као и велико узнемирење вјерника и грађана

Црне Горе. Прије свега, саопштен је став да наша Црква није против доношења новог закона јер Црква годинама указује на потребу доношења новог закона који би био усаглашен са међународноправним актима о слободи вјероисповијести и правним поретком Црне Горе. Међутим, указано је да Нацрт закона не само да није усаглашен ни са обавезујућим међународноправним актима, а ни са Уставом Црне Горе и другим важећим прописима него им је директно супротстављен, рекао је Џомић након састанка са представницима Венецијанске комисије.

Током сусрета је поручено да Црква не тражи и не очекује никакве посебне привилегије осим, како је рекао, поштовања начела одвојености црква и вјерских заједница од државс, њиховог идентитета, унутрашње аутономије, стеченог правног субјективитета и гарантовање слободе у вршењу своје духовне мисије која на овим простирима траје вјековима.

20. новембар

У манастиру Пећка Патријаршија, сахрањена је блаженог спомена Игуманија ове Свете обитељи мати Февронија.

Монашко опијело мати Февронији служили су Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј и Преосвећена Господа Епископи рашко-призренски и косовско-метохијски Теодосије и будимљанско-никшићки Јоаникије и више свештеника и монаха наше Цркве.

Опијелу и сахрани мати Февроније присуствовале су монахиње из манастира у Црној Гори и Војводини, као и већи број вјерника из Србије, Црне Горе и Републике Српске.

Мати игуманија Февронија рођена је 1921. године у Сандићу код Брчког. У Патријаршији је од 1957.

Опраштајући се од игуманије Февроније, патријарх је рекао да је израсла у лик каквог Господ жели, и да је целу себе дала чувању Пећке патријаршије, и у тренуцима када је то било најтеже.

21. новембар

На празник Сабора Светог Архангела Михаила и осталих бестјелесних сила, Његово Преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки Г. Јоаникије начело свештенства Светом Архијерејском Литургијом, која је служена у манастиру Ђурђеви Ступови уз саслужење бројног свештенства и монаштва наше Епархије.

У прослави Аранђеловдана, који је крсна слава Преосвећеног Епископа Јоаникија, молитвено је учествовао и велики број вјерника.

Поводом прославе великог празника наше Цркве и крсне славе нашег Архијереја и духовног оца Епископа Јоаникија, уприличена је, потом, трпеза братске љубави на којој је славски колач Владици преломио архимандрит Исаија Крговић, игуман манастира Бијела код Шавника.

Слављу су се придружили и јерођакони Андроник и Филотеј, као и монахиње Теодора из Жупског манастира, Харитина из манастира Шудикова и Макрина из манастира Добриловина, којима је Аранђеловдан, такође, крсна слава.

22. новембар

На 25. Недјељу по Духовима и празник Светог Нектарија Егинског, Његово преосвештенство Епископ будимљанско-никшићки и администратор Епархије милешевске Г. Јоаникије, служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру Милешева.

Преосвећеном Епископу је саслуживало више свештенослужитеља Епархије милешевске и будимљанско-никшићке.

Током свете службе Божје крсну славу Владици Јоаникију – празник Сабора Светог Архангела Михаила и осталих бестјелесних сила, пригодним словом честитао је протојереј-ставрофор Боривоје Пантић, архијерејски намјесник пљеваљски.

Поводом славе Његовог Преосвештенства Епископа будимљанско-никшићког и администратора милешевског Г. Јоаникија, приређена је, потом, у Епархијском двору братска трпеза љубави за свештенство, госте и чланове Епархијског савјета и Епархијског Управног одбора Епархије милешевске.